

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den Isten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

BLADEN

UIT HET

DAGBOEK VAN EENEN KONINKL. SAKSISCHEN OFFICIER,
WELKE DE VELDTOGTEN VAN 1812 EN 1813 IN HET
7de FRANSCHE LEGERKORPS BIJWOONDE.

Verscheidenheid in stoffe, voordragt en stijl wordt gedurig aangevraagd, het *varietas delectat* is de leuze, die men door ons wenschte te zien aannemen. Wij verlangen niets zoo zeer als om aan die begeerte te voldoen, hoe moeilijk het anders ook is om de zoo verschillende en somtijds zeer uiteen loopende aanvragen naar wensch te beantwoorden. Het nuttige met het aangename te vereenigen, valt veeltijds zeer bezwaarlijk vol te houden, en toch gevoelen wij de noodzakelijkheid, om dit bij een tijdschrift te doen voorzitten, dat niet voor de speciale wapens alleen, maar voor al de wapen-korpsen onzer krijgsmagt, geschreven wordt. Onder de stoffe welke deze beide vereischten het beste vereenigen, staan die van geschiedkundigen aard op den voorgrond. Het artikel, onder bovenstaanden titel, in het vierde Heft van het *Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und Geschichte des Krieges* (Jahrgang 1837) opgenomen, kwam ons bijzonder geschikt voor, om daartoe iets te kunnen bijdragen. De levendige en afwisselende schetsen dezer twee merkwaardige veldtogten, de onderhoudende voordragt en losse stijl, bevielen ons, en hielden onze aandacht meer dan gewoonlijk bezig. Bij dit aangename voegden zich het leerrijke van sommige opmerkingen en scherp geteekende bijzonderheden, welke ook aan den lezenden en denkenden officier niet zullen ontsnappen. De opneming van dit artikel in een der belangrijkste militaire tijdschriften, was trouwens reeds eene genoegzame aanbeveling, en hoezeer de gebeurtenissen op eenen vreemden bodem plaats hadden, zoo is het echter niet te ontkennen, dat die ook voor onze leering van belang zijn.

Deze bladen bevatten geenszins eene aaneengeschakelde geschiedenis dier beide veldtogten. Het zijn slechts enkele gebeurtenissen, welke den schrijver bijzonder gewigtig ter optee-

kening toeschenen, om als eene bijdrage tot de geschiedenis van het 7de Fransche legerkorps te kunnen dienen. In alles wat hij van den veldtogt van 1812 zegt, is alleen sprake van dat legerkorps, dewijl het van het Fransche leger gescheiden was, en in verband met het Oostenrijksche contingent handelde. Hierin vonden wij eene reden te meer om dit vertoog te vertolken, daar wij minder met de krijgsfeiten der bondgenooten, in dien veldtogt verrigt, bekend zijn. In de brokstukken van den veldtogt van het jaar 1813, vinden wij meer van de Fransche troepen gewag gemaakt. Overigens kwam het ons voor, dat de wijze van bearbeiding dezer schets, een bijzonder goed voorbeeld was voor de wijze hoe men te velde een dagboek moet houden.

Eene gewone kaart van Polen kan hierbij gebezigd worden, zelfs is die bij onze schetsen van den Russischen Poolschen veldtogt, in den 5den Jaargang van dit Tijdschrift geleverd, meer dan voldoende. Voor den veldtogt van 1813 kan eene speciaalkaart van Deutschland dienen.

GETAL-VERHOUDING DER KAVALLERIE.

Het Saksische contingent, dat, in het jaar 1812, het 7de legerkorps, onder de bevelen van den divisie-generaal graaf *Reynier*, vormde, telde 18 bataillons, welker sterkte op 800 man bepaald was. De infanterie van het korps bestond alzoo uit 14,400 man. Daarbij was 5800 man kavallerie (de officieren niet mede gerekend) gevoegd. Zes batterijen 6ponders, à 2 houwitsers en 4 kanons ieder, vervolgens 20 stukken 4ponder regiments-kanons (bij de 10 musketier-bataillons gevoegd), vormende een totaal van 56 stukken geschut, benevens eene compagnie sappeurs, waren hierbij ingedeeld.

Te Fraustadt, in het hertogdom Warschau, aankomende, ontvingen wij het berigt, dat de koning van Westfalen de afscheiding der zware kavallerie vorderde, om deze, onder de bevelen van den generaal *Thielmann*, met de kurassier-divisie *Lorge* te vereenigen. Al de pogingen van *Reynier*, om deze detachering voor te komen, mislukten en vonden geen gehoor bij den keizer. Hij zag zich daarenboven nog genoodzaakt de

rijdende batterij van *Hiller* aan *Thielmann* af te geven, waardoor deze laatste het doel van zijn streven, om een afgezonderd korps Saksers bij zijne Fransche leger-afdeeling ingedeeld te zien, bereikte. Nu kon hij aan zijnen wensch voldoen, om zijne rapporten onmiddellijk naar Dresden aan den koning te zenden, en dezen te melden wat hij goed vond. Deze afscheiding was echter voor het 7de legerkorps een smartelijk verlies. Alsnu te weinig kavallerie bij zich hebbende, zoo werd daardoor de zoo noodzakelijke verhouding tusschen de verschillende wapen-soorten geheel verbroken. In eenen gewonen veldtogt zou dit gebrek zich zelfs van eene nadeelige zijde hebben doen gevoelen, en te meer moesten nu al onze ondernemingen belemmerd worden, daar wij een' sterkeren en vooral in kavallerie overwigtigen vijand te bekampen hadden. Daarenboven was het tooneel onzer handelingen een plat land, in gewesten gelegen, waarheen, bij gebrek aan magazijnen, alle onze benoedigheden uit ver afgelegene plaatsen moesten aangevoerd worden.

Door de overgifte der zware kavallerie en eene rijdende batterij aan den generaal *Thielmann*, en door des keizers bevelen alzoo letterlijk te volgen, hoopte *Reynier* voor 't minst het regiment *Albert*-dragonders bij zijn legerkorps te behouden. De generaal *Thielmann* koesterde daaromtrent geheel andere denkbeelden, en nauwlijks waren wij Kalisch doorgetrokken, toen ook dit regiment bevel ontving zich bij de *Thielmannsche* afdeeling te voegen.

Onze gezamenlijke kavallerie bedroeg nu nog ongeveer 2000 paarden, en stond in geene de minste verhouding tot de sterkte van het legerkorps. Hoogst raadzaam ware het derhalve geweest haar zoo veel mogelijk te sparen en intact te houden, doch daarop werd helaas zeer weinig acht geslagen. Behalve de menigte ordonnancen, welke door de officieren van den generalen staf als rijknechten gebruikt werden, werd er nog een eskorte van 50 paarden bij het hoofd-kwartier gekommandeerd, hetwelk den generaal *Reynier* overal moest begeleiden; zelfs had dit plaats voor dat de vijandelikheden begonnen waren. Deze paarden werden gedurig verwisseld, en daar nu de kommanderende generaal in zeer ongelijkmatige gangen reed, zoo telde het regiment, hoezeer de paarden door het aanhoudend excerceren gedurende den winter goed op adem waren, reeds bij de eerste marschen een aantal zieke en lamme paarden. Daarbij kwam nog, dat de rations te klein waren in verhouding tot de zware vermoeijenissen, welke men van de paarden vergde, terwijl de stallen in het hoofd-kwartier zeer zelden toereikende waren om het eskorte te bevatten. Het spreekt van zelf, dat men gedurende den werkdadigen oorlog zulke gemakken niet vindt noch dezelve eischen kan; doch het is toch ook even ligt in te zien, dat men gedurende de

marschen naar het tooneel des oorlogs, alle mogelijke zorg moet aanwenden om de paarden niet zonder volstrekte noodzakelijkheid af te matten en uit te putten. Het was althans voor ons van het grootste belang, de zwakte onzer kavallerie in aanmerking nemende, om den veldtogt met krachtvolle paarden te openen. Later werd dit eskorte niet meer verwisseld, daar het eskadron huzaren van den ritmeester *Probsthayn* voor vast bij het hoofd-kwartier gedetacheerd bleef. Het regiment huzaren, 't welk met 800 paarden uitmarcheerde, en, in tweeën gedeeld, in de dienst van twee regimenten zou te voorzien hebben, werd daardoor met honderd paarden verzwakt, en deze zeer onnoodig, in plaats van het vorige geringer aantal, te gronde gerigt (1).

DE KONING VAN WESTFALEN.

Wij Saksers, tot den regter-vleugel behoorende, waren bij de eerste leger-formatie onder de bevelen van den koning van Westfalen gekomen. Deze die zich bij de Polen, door zijne moedwillige en ongehoorde vorderingen van allerlei aard, zeer gehaat gemaakt had, kwam eindelijk van Warschau naar Pulawy, en wilde nu — om toch iets te doen — eene leger-schouwing over de Saksische troepen houden. Daartoe moest onze artillerie, op elke wisselplaats (*relais*), 40 trein-paarden gereed houden. Door de infanterie wilde hij manoeuvres doen uitvoeren, voor welke hij evolutien en kommando-woorden voorschreef, die bij de Saksische troepen niet bekend waren, en waarover hij zelf zich niet duidelijk wist te verklaren. *Reynier* wilde zich hier in mengen en trok zelf den degen, maar daar hij juist niet zeer in de evolutie-taktiek geoefend was, zoo nam daardoor de verwarring meer toe dan af. De luitenant-generaal vrijheer *von Gutschmid*, bij wiens divisie dit alles voorviel, wilde nu te hulp komen, doch de infanterie-kommando's niet kennende, maakte hij zijne zaken niet beter.

Bij de divisie *Le Cœq* ging het beter, dewijl hier de divisie-generaal zeer sterk in de reglementaire taktiek was en het

(1) De schrijver dezer bladen geeft hier eenige zeer behartigenswaardige wenken omtrent gebruiken, welke de ondervinding als nadeelig heeft doen kennen. De eenheid en de korpsgeest van regimenten, wordt door het afgeven van ordonnancen en kleine detachementen zeer verzwakt, en de schoonste regimenten gaan daardoor, als ware het, voor hunne wezenlijke bestemming verloren. Reeds doet het verzorgen der officiers-paarden door regiments-ruiters veel schade, en houdt somtijds een 50tal van de beste manschappen buiten gevecht. De leger-inrigting waarbij guides-korpsen voor de staf-dienst bestaan, en de kavallerie-officieren een derde ration hebben, onder verpligting van een rijknecht te houden, is dus in het belang van den staat aan te bevelen.

kommando alleen voerde. De koning liet dan ook hier de door hem verlangde bewegingen uitvoeren, zonder zich daar in te mengen.

Daar de kavallerie van het 7de korps bij Lublin stond, scheen deze afstand den koning te ver, zoodat hij zich vergeenoegde het uhlanen-regiment prins *Clemens* in oogenschouw te nemen. Eerst wilde hij dit bij Golozp doen, doch veranderde van plan, en verlangde het regiment daarna in de nabijheid van Pulawy te zien. Hetzelve moest, ten gevolge dezer caprice, acht mijlen heen en weder marcheren, om ten slotte van 's morgens 6 tot 12 ure de aankomst des konings af te wachten. Dit waren echter kleinigheden, te gering voor eenen Franschen prins om daarop acht te slaan. Zijne talrijke adjudanten bragten bij deze revue geene paarden mede, zoodat er van het Saksische huzaren-regiment en van het dragonder-regiment *von Polenz*, twaalf der schoonste en best beredene paarden voor deze heeren uitgezocht en met even zoo vele ordonnanteen naar Pulawy moesten opgezonden worden. Deze paarden werden nu met prachtige schabrakken opgesierd, met de zware ongemakkelijke stangen van den Franschen generalen staf opgetoomd, en door de adjudanten bestegen. De brave beesten waren echter aan veel ligter gebitten gewoon, en daarenboven voor de halve Fransche ruiters veel te moedig. De geheele adjudanten-schaar steeg dan ook voorzigtigheidshalve weder af, om hare schitterende tuigen op kleine Poolsche boerenpaarden (door de Franschen *coniacs* genaamd) te doen leggen. De lachlust werd daardoor onder de toeschouwers niet weinig opgewekt. Ook zagen zij er bespottelijk uit, met hun rijk gestikt zwaar en diep afhangend tuig, met rijk geborduurde montering, zittende op kleine onoogelijke boerenpaardjes, met gestrekte halzen, en morsige, veelal slechts van touw gemaakte, Poolsche trens-teugels. De koning bereed een fraai Engelsch paard, hetwelk hij echter geen meester was, zoodat hij zich altijd op eenen afstand moest houden. Daar nu *Reynier* bij den koning bleef, en alzoo niemand zich met de manoeuvres inliet, voerde het regiment de voorgeschrevene bewegingen voortreffelijk uit.

Na afloop dezer troepenschouwingen, liep het gerucht dat de koning *Hieronymus* zijn hoofd-kwartier te Lublin, alwaar ook de generaal *Reynier* sinds acht dagen het zijne had, wilde vestigen. De heeren *von Oberg* en *von Gilsa*, uit het gevolg des konings, verschenen aldaar, om voor hunnen meester eene woning in beslag te nemen. Geen der aanwezige gebouwen, zelfs niet het werkelijk fraaije en groote huis van den prefect, scheen hun goed genoeg, hoezeer zij zich dan toch het laatste lieten welgevallen. Deze keuze was verre van aangenaam te zijn aan den eigenaar, vorst *Jablonski*, daar deze de overdrevene vorderingen des konings kende. Onder anderen was

hem het berigt toegekomen, dat de koning, te Kalisch zijnde, van den prefect gevorderd had, dat hij eenen toren, die hem (voor weinige dagen die hij dáár doorbragt) het vrije uitzigt benam, gedeeltelijk zou doen afbreken, en op de tegenwerpingen van den hoofd-ambtenaar, geantwoord had: « En wat kan dat dan kosten? welligt een honderd daalders!» Het was een sterke steenen toren!

Reynier toonde zich daarentegen zeer volijverig om verschillende toebereidselen voor de ontvangst des konings te doen maken, en ruimde zelfs zijn kwartier tegen een klein tuinhuisje buiten de stad; in zijn spotachtigen glimlach, zag men echter wel dat hij geen geloof hechtte aan de verwezenlijking van dat bezoek. Hij haatte den Westfaalschen koning evenzeer als hij hem verachtte, daar het hem reeds genoeg ergerde, dat hij, al ware het dan ook slechts in naam, onder deszelfs bevelen zou moeten dienen.

Hieronymus kwam niet, en wij begaven ons op marsch, eene beweging noordwaarts makende. De keizer drong over Kowno in Litthauen. Het leger onder de bevelen van zijnen broeder, 't welk uit 20,000 Saksers, ongeveer 15,000 Westfalers en eenige Poolsche kavallerie-regimenten bestond (die nog door nieuwe Poolsche ligtingen versterkt zouden worden), en waaraan zich 50,000 Oostenrijkers aansloten, scheen bestemd te zijn om het hoofd te bieden aan het Russische korps in Volhynië staande, en dat 't welk van de Turksche grenzen in aantogt was. Het scheen daarenboven nog in last te hebben, om den rug van het hoofd-leger vrij en de gemeenschap met Warschau open te houden. Om deze taak naar behooren te vervullen, werd er werkelijk eene massa van 70,000 man vereischt, en zoo de keizer dit plan had blijven volgen, en niet dat om den veldtogt spoedig te eindigen, dan had deze voorzeker nimmer zulk een treurig uiteinde kunnen hebben. Sterk genoeg zouden wij geweest zijn om de Litthauers en andere tot opstand geneigde Russische Polen te beschermen; en het is niet te veel gezegd, wanneer ik durf beweren, dat indien de keizer slechts wapenen en geschut gegeven had, hij eene versterking van 80,000 man aan zich zoude hebben kunnen trekken. De Russische Polen verlangden slechts aanmoediging en wapenen, daar hunne gewesten, rijk in koren, paarden, slagtvee en brandewijn waren, en zij niets anders behoefden om zich behoorlijk te organiseren en voor hunne vrijheid strijdvaardig te maken. Daartoe ware het echter noodzakelijk geweest, om de overheerde gewesten op eene meer verstandige en doelmatige wijze te administreren. Ons onbedreven en roofzuchtig intendanten-wezen was daarvoor in geenen deele geschikt.

De keuze des keizers, wat het opper-kommando van dit leger betreft, was ook niet zeer gelukkig. De keizer kende zijnen broeder, en koesterde geen grootsch denkbeeld van zijne krijgs-

kundige kennis. In 1809 te Schönbrun zijnde, en over den veldtogt in Saksen sprekende, zeide hij van hem: « Je ne conçois pas ce que le roi de Westphalie a fait. Il y a eu de la légèreté en ça.» Te minder geschikt moest hij hem dus voor eene taak achten, waarbij hij niet alleen in last had om den vijand in bedwang te houden en te bestrijden, maar daarenboven den opstand der Polen te organiseren. Er was zelfs niet gedacht, om hem mannen toe te voegen die zijn zwak hoofd hadden kunnen leiden. Welligt bestonden er staatkundige redenen welke tot die keuze hadden aanleiding gegeven; en misschien verkeerde de keizer in de meening, dat de Oostenrijkers zich liever door eenen keizerlijken prins, die zelf eene kroon droeg, zouden laten leiden, dan door eenen Franschen generaal. Ook *Reynier*, die geen jongeren veldheer gehoorzamen wilde, konde zijne onderwerping den broeder des keizers niet weigeren. Het is ook mogelijk dat de keizer in dit alles beter had willen voorzien, doch dat hij door den drang der omstandigheden, als ook door zijne verre verwijdering, is verhinderd geworden deze zijne voornemens ten uitvoer te leggen.

Reynier was veel te achterhoudend, om door het minste gezegde onze nieuwsgierigheid omtrent het plan van den veldtogt in het algemeen, of over die van het 7de legerkorps, te bevredigen. Men had echter redenen om te gelooven, dat, indien hij al de droevige gevolgen niet konde vooruitzien, hij echter twijfelde aan eenen even schitterenden afloop als de vroegere ondernemingen van *Napoleon*. De kolonel, later generaal, *Grissot*, had zich bij eene gelegenheid over de inzichten van *Reynier* uitgelaten. Deze op de kaart de omstreken van Smolensko, Orza en Witepsk, tusschen den Dnieper en de Niemen, aanwijzende, vermeende dat de keizer met den eersten veldtogt niet verder zoude kunnen voortrukken; daar zoude hij eene verschanste winter-postering nemen, en zoo er geen vrede tot stand kwam, in het bijzonder zijnen rug en gemeenschap met Warschau moeten verzekeren, om vervolgens met vernieuwde krachten den tweeden veldtogt te kunnen beginnen. Toen men daarop aanmerkte, dat het terug trekken van den Russischen veldheer, waarvan wij reeds iets gehoord hadden, zijne troepen moedeloos maken en den keizer de gelegenheid tot eenen schitterenden slag aan de hand zou geven, was zijn kort en bondig antwoord: « Deze oorlog zal door geen gewonnen veldslagen eindigen, maar het zal er hier voornamelijk op aankomen, wie van de beide partijen, na het eindigen van den eersten veldtogt, nog over een slagvaardig leger kan beschikken.» Dit gevoelen, dat geenszins uit *Grissots* maar wel uit *Reyniers* brein voortkwam, werd later door de sprekendste uitkomsten bewaarheid.

HET DETACHEMENT ONDER DEN GENERAAL-MAJOOR

VON KLENGEL.

De oorlog was verklaard; de Oostenrijkers zouden, volgens hunne allereerste bestemming, de Westfalers volgen, en in de posten van Kobryn en Brzeszcz-Litewski door de Saksers worden afgelost. De generaal-majoor *von Klengel* werd hiertoe met twee bataillons van het regiment van linie *König*, twee bataillons van het regiment *Niesemeuschel*, vier eskadrons uhlanen en acht 4pondige kanons, gekommandeerd. Dit kleine korps kreeg bevel om in de genoemde streken te blijven staan, ten einde op den post van Brzeszcz onze gemeenschap met Warschau te verzekeren, en gelijktijdig in deszelfs ondernemingen onafhankelijk den kleinen oorlog te voeren, tegen die Russische korpsen welke deze gemeenschap konden verontrusten.

Wij marcheerden nu met het geheele korps over Liachowitschi naar Ostrow-Selinowa. Bij deze plaats hield de tweede divisie rustdag, terwijl *Reynier* met de eerste divisie op Bytin marcheerde. Te Ostrow aankomende, vernamen wij van eenige Oostenrijksche officieren, dat het korps van prins *Schwarzenberg* Brzeszcz verlaten had en met versnelde marschen op Slonim trok. Er was slechts ééne zwakke afdeeling te Brzeszcz en Kobryn gebleven, en het bezetten der gewigtige engte van Kobryn vóór de aankomst der Russen was eene spoedvereischende aangelegenheid; doch in weêrwil daarvan, bleef de tweede divisie bij Grudopol in eene eenzame van den grooten weg verwijderde streek in een bosch staan. Eerst den 22sten Julij trok zij op Borki bij Byten, van waar de troepen van den generaal *v. Klengel* tot de bovenbedoelde detachering opbraken, zonder dat de divisie-generaal daarvan eenige mededeeling ontving. Toen de laatste zich over deze verregaande onregelmatigheid beklaagde, verontschuldigde de chef van den generalen staf, de kolonel *von Langenau*, zich, met voor te geven, dat zulks spoedshalve niet had kunnen plaats hebben. Deze verontschuldiging paste echter zeer weinig bij onzen cirkelvormigen marsch, en de vier rustdagen welke men werkeloos had doorgebracht. Hij vermeed ook om den divisie-generaal te ontmoeten, voorzeker uit vreeze dat deze zich over de zonderlinge regeling der geheele onderneming mogt uitlaten.

Hoezeer de geheele toedragt der zaak ons duister voorkwam, zoo had men echter iets van de bedoeling van den generaal *Reynier* kunnen opmerken, en zeer waarschijnlijk is het, dat *Langenau* de onderneming had opgehouden. *Von Klengel* moest nu met spoed opbreken, terwijl men reden had om te vermoeden, dat *Reynier* in het geloof verkeerde dat hij reeds een dag vroeger op marsch was gegaan.

De generaal-majoor *v. Glabenz* was met de voorhoede bij Borski bij het korps gekomen, en werd nu, met een bataillon ligte infanterie versterkt, zes mijlen verder naar Janow gezon-

den. Het regiment huzaren en het regiment dragonders van *Polenz*, benevens de rijdende batterij van den kapitein *von Roth*, waren bij deze voorhoede gedetacheerd. Drie eskadrons uhlanen waren bij de Klengelsche afdeeling gevoegd, het vierde eskadron, onder den majoor *von Seidlitz*, was echter tien mijlen wijd tegen Pinsk gedetacheerd. *Von Seidlitz*, die een voortreffelijk praktisch officier was, behoorde vroeger tot den generalen staf en tot de gunstelingen van den kolonel *Langenau*. Deze had hem bestemd om het magazijn van Pinsk, 't welk men, door vrij onzekere berigten, ongedekt vermeende, op te ligten, en zich alzoo door eenen gelukkig geslaagden strooptogt te onderscheiden.

Wij marcheerden in de moerassen die zich van Pinsk tot Brzescz uitstrekken, en welker beschrijving men in het werk van den generaal *Funck* kan nalezen. Wat nu eigenlijk het plan van *Reynier* en wat dat des keizers was, is niet regt te bevroeden. De Oostenrijkers, destijds ongeveer 15 mijlen van ons verwijderd, waren op marsch naar het groote leger. *Reynier* moest met zijne 18,000 Saksers, waarbij slechts 2000 man kavallerie was, de gewigtige pas van Brzescz bewaken, en te gelijker tijd de moerassen, welke zich van den Dnieper tot den Bug, over eene lengte van 50 Duitsehe mijlen uitstrekken, dekken. De eenige hoop om dezen moeijelijken last ten uitvoer te leggen, bestond in het legerkorps van *Tormassow* te lokken, hetzelve op de plaats te doen blijven en aldaar gedurig bezig te houden. De Russen waren echter 40,000 man sterk en hadden eene talrijke kavallerie. Toen *Reynier* met zijn zwak korps zich in deze omstreken waagde, ware het ook te voorzien, dat hij de eene of andere stoute onderneming beraamd had. Het liet zich aanzien, dat hij over den van Pinsk naar Konstantinow gelegen hoofddam over den tweeden arm van het moeras gaan, doch dezen echter, laugs eenen nevenweg, over Janow wilde bereiken, en daardoor plotseling van den kant van Volhynie in den rug van *Tormassow* verschijnende, dezen noodzaken Brzescz vrij te laten en op zijne magazijnen terug te trekken. Door eene zoodanige beweging zou het korps van *Tormassow*, ten opzichte van het groote Russische leger, geparalyseerd zijn geweest, terwijl *Reynier*, in geval van nood, wanneer hij slechts eenmaal achter de moerassen was, eenen terugtogt over den Bug naar Warschau had kunnen maken. De expeditie van den majoor *Seidlitz* was waarschijnlijk eene demonstratie, welke met dit plan in verbând stond. De geheele onderneming zoude geslaagd hebben, en had den veldtogt met glans kunnen openen, doch daartoe was het bezit van Brzescz uiterst noodzakelijk. Deze plaats is door deszelfs ligging hodbaar; daarenboven had de Fransche kolonel-ingenieur *Brulé*, die kort te voren bij *Reynier* gedetacheerd was geworden en *v. Klengel* begeleidde, bevel om die plaats door

eenige veld-werken in eenen beteren verdedigings-toestand te brengen. Het schoone plan mislukte echter door de vertraagde afzending van *v. Klengel* met zijn korps, terwijl de daarbij plaats hebbende omstandigheden het duidelijk maakten dat *Reynier* van deze vertraging geene kennis droeg.

De eerste divisie stond den 23sten Julij rugwaarts van Chomsk; de tweede, welke nu nog slechts uit de brigade *Sahr* van vier bataillons en eene batterij bestond, was bij Bezdesch. Door aankomende gewonde kavalleristen vernam men hier eenige berigten van het gevecht bij Janow. De generaal *Gablentz* had namelijk, vrij onvoorzigtig, gedurende den nacht, zijne kavallerie over eenen dam naar Janow laten voortrukken, zonder deze door infanterie te laten ondersteunen. Dezelve was door eene sterkere vijandelijke kavallerie-afdeeling aangevallen en in wanorde terug geworpen geworden. De majoor *von Lindenau*, van het huzaren-regiment, bragt echter, door zijne tegenwoordigheid van geest, den vijand tot stand. Deze, namelijk, rukte met zijn eskadron van den dam op eene zijwaarts gelogene weide, en liet aldaar zijne huzaren eene salvo uit de karabijnen lossen. De Russen, door de duisternis misleid, vermeenden op infanterie te stooten en hielden op. De vlugtelingen wonnen daardoor tijd zich weder te verzamelen en den vijand tot op het stadje terug te drijven, alwaar zij door hunne infanterie werden opgenomen. De rest onzer kavallerie was nu ook uitgerukt, en met het aanbreken van den dag scheidde men van elkander, zonder iets meer te ondernemen; ons verlies was echter grooter dan dat van den vijand (1).

Tegen den middag kwam *Reynier* in persoon te Bezdesch. Hier zijnde, bragt een officier, door den generaal *Klengel* afgezonden, het berigt, dat de Oostenrijkers uit Brzescz waren weggetrokken, vóór dat onze troepen Kobryn bereikt hadden. *Reynier* en *Langenau* waren zeer ontevreden over deze tijding, terwijl de eerste iets omtrent eene vertraging in de afzending van de Klengelsche afdeeling begon te vermoeden.

In den vroegen morgen van den 26sten reed *Reynier* in persoon naar de voorhoede bij Janow; de brigade *Sahr* moest volgen, doch toen deze laatste op ongeveer twee mijlen van Janow was aangekomen, ontving zij bevel om halt te houden en de eerste divisie in te wachten. Eenige uren later zou zij snel

(1) Wij zullen niet noodig hebben, onze lezers op het leerrijke van deze en gene voorgedragene voorvallen opmerkzaam te maken. Het geheele artikel bevat eene menigte dergelijke opmerkingen, die bij eenen opwekkenden verhaaltrant de aandacht bezig houden, en gedurig van personen op zaken verplaatsen, en omgekeerd. Het is echter vertroostend op te merken, dat ook bij het groote Fransche leger zoogenaamde *bokken* geschoten werden, en dat de nakomelingen juist niet zoozeer bij hunne voorgangers achterstaan.

voorwaarts rukken, doch dit bevel werd kort daarop herroepen. De 1ste divisie was intusschen aangekomen, en te gelijk met haar een officier met rapporten uit Kobryn. Nu moesten wij regts-om maken en den straatweg tusschen Pinsk en Kobryn opzoeken. Met het vallen der duisternis, betrok het korps de bivouacquen in de nabijheid van het stadje Drohiczyn.

Na den mislukten nachtelijken aanval, had de generaal *Gablenz* den vijand, door een talentvol officier, den ritmeester *von Krieg*, van het dragonder-regiment Polenz, doen verken- nen. Deze overtuigde zich dat de vijand geen hevigen weder- stand zoude bieden. Toen dan ook de rijdende artillerie, op den 26sten, Janow beschoot, verlieten de Russen het stadje, nadat zij de brug over het moeras der Jana hadden afgebroken.

Reynier liet de geheele voorhoede aldaar, en het eskadron van *Seidlitz* tegen Pinsk terug, marcherende alsnu met de beide divisien, zonder kavallerie, tegen Drohiczyn, zijnde vier sterke mijlen van Janow verwijderd. Daar hij naar alle waar- schijnlijkheid voornemens was bij Janow over de moerassen te gaan, zoo was het noodzakelijk geweest om dit punt te blijven gadeslaan; hij beging echter eenen misslag, daar hij zijne geheele kavallerie terugliet en slechts het escorte-eskadron medenam.

Klengel had van Borski tot Kobryn in drie dagen tijds eenen marsch van 21 mijlen moeten maken, en nog ijlings een deta- chement van 100 uhlanen, onder den ritmeester *Heyman*, moeten vooruit zenden, om het door de Oostenrijkers verlatene Brzeszcz, dat vijf mijlen van Kobryn verwijderd is, in bezit te nemen. Eene sterke afdeeling infanterie zoude hem daarbij ondersteunen, doch de vermoede troepen konden hem niet vol- gen, en *Heyman* had bevel om zich niet op te houden. Hoe men op het denkbeeld kon komen, om het uitgestrekte Brzeszcz door honderd ruiters te doen behouden, is moeilijk te ver- klaren; het scheen echter, dat men op niets anders dacht, dan om den verloren tijd te herwinnen. *Heyman* stootte op een sterk eskadron Kozakken; hij bedacht zich echter geen oog- blik, greep hen aan en wierp hen terug. Een overwigtig aantal Russische uhlanen sloeg hij bij eenen tweeden aanval; doch in dienzelfden oogenblik werd hij door een geheel regi- ment uhlanen aangevallen en omsingeld, terwijl de geworpene Kozakken, die zich weder verzameld hadden, hem in den rug vielen. De ritmeester werd daarbij zwaar gewond en gevan- gen; de luitenant *von Salza* deelde in zijn lot. Ongeveer 60 ruiters ontkwamen het met naar Kobryn te vlugten. Het laat zich echter ligt denken, in welken toestand zij aldaar aankwa- men, vier uren wijd door uhlanen en Kozakken in gestrekten ren vervolgd wordende. *Heyman* was een even dapper als beleidvol officier, doch de nieuwe inrigting, bij welke men het regiment prins *Clemens* de karabijnen ontnomen en hetzelfde met lansen gewapend had, belette om zich tirailierende tot op

de infanterie terug te trekken. In het gebruik der lansen was de vijand veel beter dan wij geoefend; onze vuurwapenen hiel- den hem echter, en vooral de Kozakken, steeds op eenen eer- biedigen afstand.

Aan het hoofddoel, namelijk de bezetting van Brzeszcz, was nu niet meer te denken, en reeds hadden de Russen, in den namiddag, de voorposten bij Kobryn aangevallen, en, na een hevig gevecht, dat een uur lang aanhield, genoodzaakt zich digter bij de stad terug te trekken. De Russische generaal *Lambert* was aan het hoofd van 5000 man Brzeszcz binnen ge- rukt; *Klengel* zag alzoo den volgenden dag eenen ernstigen aanval te gemoet.

Deze tijding verspreidde eene groote ontsteltenis in het hoofd- kwartier. De aanhangers van den generalen staf wierpen de schuld op de Oostenrijkers. Doch op welke wijze zoude een eenvoudige kavallerie-post in de stad zich tegen het korps van *Lambert* hebben kunnen staande houden! *Klengel* had een half bataillon naar Pruszana moeten detacheren, en had toen niet meer dan ongeveer 2000 man infanterie en 500 uhlanen, in staat om dienst te doen, bij zich.

Met het aanbreken van den 27sten Julij, braken wij op. Te- gen 4 ure hoorde men duidelijk aan de spits der kolonne ka- non-schoten vallen, en kort daarop klein geweervuur in de rigting van Kobryn. Op het daarvan ontvangen berigt, reed *Reynier* naar voren, doch toen had er juist eene pause plaats, en achter aan de kolonne had men geene schoten gehoord. Men meende toen dat de spits zich bedrogen had, doch kort daarop werden de ongeloovigen, door de opstijgende rookwolken en het hernieuwde vuur, van de waarheid overtuigd. *Reynier* reed stilzwijgend en grimmig aan onze spits; als hij aan- gesproken werd, gaf hij geen antwoord; van tijd tot tijd riep hij *Langenau*, en wat hij met dezen sprak was voor 't minst verre van vriendelijk te zijn. Op deze wijze legden wij eenen weg van 8 tot 9 uren naar Horodecz af, alwaar de troepen moesten halt houden. *Reynier* reed door deze plaats, en steeg op den zandigen weg af; nergens was eene hoogte van waar men het terrein konde overzien; de dikke rookwolken van het brandende Kobryn en het hevige vuur der vechtende troe- pen, was alles wat wij zagen en hoorden. Eindelijk werd de ritmeester *Probsthayn* geroepen, en ontving bevel om met eenige huzaren van het eskorte eene verkenning te doen; de infanterie zoude zich legeren en koken. De gloeiende hitte van het kale zand, zoo lang door de zon geroosterd, was bijna onverdragelijk; daarenboven ontbrak ons — dank zij de er- barmelijke voorzorgen van ons intendanten-wezen — brood, vleesch, in één woord alles, in weêrwil dat wij, behalve het voorwezen van het korps, nog over de 600 boeren-wagens met ons sleepten.

Het kanaal 't welk de Muchawiecz met den Pina vereenigd, gaat door Horodecz; daaraan werden posten opgesteld, eenige aan de overzijde uitgezet en de brug met brandbare stoffen belegd, om dadelijk te kunnen aansteken. *Probsthayn* kwam terug met het berigt, dat hij in onze nabijheid Kozakken had gezien; ook de officier welke naar *Klengel* gezonden was, keerde met hem terug, daar hij te vergeefs gepoogd had om door te komen. Tegen den namiddag verminderde het vuur en hield later geheel op. Enkele marketenters en rij-knechten, die het ontvlugt waren, bragten zeer verwarde en schrikbarende berigten tot ons. Men vertelde o. a. dat de kolonel *Zesschwitz* zich had doorgeslagen, doch dat *Klengel* gekapituleerd had. Over dezen laatsten werd dan ook een zeer streng oordeel geveld, terwijl het hem als misdaad werd aangerekend, dat hij zich niet in tijds had terug getrokken. Een valsch alarm, denklijk door vlugtende marketenters veroorzaakt, deed onzen wagen-trein in wanorde uiteen springen. Met het vallen der duisternis gingen wij eindelijk op marsch.

Hetgeen wij later van het voorgevallene, door den als parlementair afgezonden brigade-adjudant *Liebeskind* vernamen, kwam op het volgende neder:

« De stad Kobryn, welke door den Makawiec in tweeën gedeeld wordt, werd eerst, vóór het aanbreken van den dag, aan den regter oever aangevallen. De vijand, verborgen in het zich van de stad uitstreckende bosch, kwam gelijktijdig met de terug geworpen voorposten bij dien oever aan. Hier ontstond een hevig gevecht, en meermalen werden de aanvalskolommen met verlies terug geworpen. Middelerwijl de generaal *Lambert* deze zijde bestookte, drong *Tormassow* van de andere zijde, aan het hoofd van 7 à 8000 man, langs den dam van Dewyn, en bestormde de uitgestrekte opene stad in den rug harer verdedigers. *Zesschwitz* deed toen eene poging om met zijne uhlanen te ontkomen of zich door te slaan, doch dit mislukte. *Klengel* verdedigde zich met beleid en dapperheid, in de reeds aan alle zijden brandende stad. De achting die *Tormassow* hem later bewees, gaf de beste getuigenis van het door hem gehouden gedrag. Zoodra hij een gedeelte moest opgeven, nestelde hij zich in een ander gedeelte, en zettede zich eindelijk in het klooster vast. Er kwam echter gebrek aan munitie, en toen werd het overschot zijner troepen zonder kapitulatie gevangen. Het verlies der Russen bedroeg meer dan de sterkte der geheele Saksische afdeeling. De moed waarmede *Klengel*, ten gevolge der hem gegevene bevelen, eerst tegen 5000 en later tegen 12,000 man, van 's morgens zeer vroeg tot 2 ure na den middag, had stand gehouden, wederlegt ten volle het zeer ontijdig over hem geveld oordeel, terwijl de volharding zijner troepen voorzeker een gelukkiger lot verdiend had. De wijze waarop de troepen door *Tormassow*

ontvangen en behandeld werden, deed hem eere, de officieren behielden hunne degens en kregen gedeeltelijk hunne paarden terug.»

Of het niet mogelijk geweest ware hem te hulp te komen, waag ik geenszins te beslissen. Onze op 8 à 9 mijlen bij Janow terug geblevene ruitery en de vermoeijenis onzer troepen waren voorzeker voornamelijk hinderpalen, die het ter hulp snellen hoogst moeilijk maakten. Op den goeden wil der troepen was echter niets aan te merken, en als men de ledige vaten en vele onnutte materialen van de boeren-wagens geworpen, een regiment ligte infanterie en de bediening eener batterij daarop naar Kobryn vervoerd, en de stukken een dubbel voorspan gegeven had, dan ware het welligt nog mogelijk geweest om de aandacht der aanvallers te verdeelen en de onzen lucht te verschaffen. Intusschen moest men bekennen dat de onbekendheid met de sterkte en stelling des vijands, en het gebrek aan kavallerie, tot verkenning van den weg, magtige hindernissen waren. *Reynier* was ook van meening, dat *Klengel* zich langs den weg naar Pruszana, van waar het daarheen gezondene halve bataillon ontkomen was, zoude terug trekken. Daarom luisterde hij steeds met gespannen aandacht of het vuur niet naar die zijde trok.

Tot slot van het hierboven medegedeelde, laat ik hier het officiële rapport van den generaal *von Klengel* woordelijk volgen:

« Aan den kommanderenden heer
luit.-generaal von Le Coq.»

« Ik vervul den treurigen pligt, Uwe Excellentie van het op gisteren voorgevallene melding te maken.»

« Des morgens ten 6 ure ontwaarden wij vijandelijke kolommen, van den kant van Brzescz komende. De uhlanen gingen dezelve te gemoet, en kort daarop begon het gevecht. De voorste eskadrons werden met kartetsen beschoten, eenige charges werden met succes uitgevoerd, waarbij de ritmeester *Gottschalk* en de luitenants *von Ludwiger*, *von Kracht* en *von Bruck* gewond werden. De vijandelijke kavallerie nam van oogenblik tot oogenblik in sterkte toe, terwijl kort daarop zeer sterke kolommen zich op mijne linker flank vertoonden. Mijne kavallerie zag zich alzoo genoodzaakt op de stad terug te trekken, waarna een hevig geschutgevaarte begon. Twee terugtogts-wegen bleven mij op dien oogenblik nog open, een naar Pruszana en een — hoewel zeer moeilijk doch evenwel nog mogelijk — naar Antopol. De bevelen welke ik op alle mijne mededeelingen, omtrent de sterkte des vijands, had ontvangen, om, in weêrwil dezer overmagt, Kobryn te verdedigen, deden mij het laatste bevel volgen. Zeer spoedig gingen sterke vijandelijke kavallerie-afdeelingen langs wadden over den stroom, terwijl de stad op eenige plaatsen in brand werd ge-

stoken. De stad zelve was na acht ure zeer naauw ingesloten, en er bleef mij geene andere keuze over dan dezelve, tot op de aankomst van hulp of ontzet, zoo hardnekkig mogelijk te verdedigen. De uitgangen werden krachtdadig versperd, doch het aantal brandende huizen maakte onzen werkkring steeds enger. De overste *von Zesschwitz* wilde met het overschot zijner eskadrons door den vijand heen breken, en hoezeer al de staf-officieren vermeenden dat zulks niet meer mogelijk ware, werd het beproefd en de brug overgetrokken, ten einde zich, zoo mogelijk, naar Pruzana te redden. Naauwlijks was deze kleine troep door de brandende voorstad getrokken, toen dezelve door twaalf vijandelijke eskadrons aangevallen en genoodzaakt werd met verlies in de stad terug te trekken. De brand nam in zulk eene hevigheid toe, dat weldra de geheele stad in vlammen stond. Met het grootste gedeelte der infanterie verdedigde ik eene oude, binnen de stad gelegene, schans en het klooster. Tegen een ure begon zich aan alle kanten het gebrek aan patronen te doen gevoelen; ten 2 ure waren ze allen verschoten, waardoor de verdediging van zelve moest gestaakt worden; de schans werd genomen, en ik genoodzaakt mij met de troepen, na eene verdediging die zes uren lang hardnekkig was volgehouden, over te geven.»

« Twee kompagnien van het regiment *von Niesemeuschel* had ik, ingevolge den last om de gemeenschap met Pruzana open te houden, derwaarts gezonden. Wat van deze troepen geworden is, is mij onbekend; zij worden door den majoor *v. Bosc* aangevoerd.»

« Op den morgen toen de aanval begon waren onder de wapenen:»

« Regiment <i>König</i>	960 man.
« « <i>Niesemeuschel</i>	685 «
« Artillerie-trein	100 «
« Uhlanen	240 «
« Te zamen	1985 man.»

« Daarvan zijn 1100 man den vijand in handen gevallen, benevens 8 stukken en 4 vaandels.»

« Enz., enz.»

« Brikorenhof, bij Kobryn, den 28sten Julij 1812.»

« *Heinrich von Klengel*,
Generaal-Majoor. »

Aanmerking. Het komt ons voor, dat de generaal *von Klengel* de sterkte zijner afdeeling te min heeft opgegeven; want ware deze opgave juist, dan moesten de troepen, onder zijne bevelen, destijds reeds voor het eerste gevecht (de uhlanen uitgezonderd) het $\frac{2}{3}$ hunner veldsterkte verloren hebben. Een regiment infanterie marcheerde met 1600 man — hieronder waren de grenadiers niet begrepen — in het veld; de

sterkte van een eskadron huzaren of dragonders bedroeg, behalve de officieren, 150 man. Het is waar, dat er altijd vele detacheringen plaats hadden; doch wanneer men ook deze in mindering brengt, dan schijnt de bovenbedoelde opgave nog te gering. In het werk: *Feldzüge der Sachsen*, is de sterkte onder de wapenen als volgt opgegeven: Regiment *König* 1045 man, *Niesemeuschel* 919 man, uhlanen 516 man, artillerie 125, totaal 2401 man; hetgeen dan ook juister schijnt.

DE OOSTENRIJKSCHE GENERALE STAF.

Te Slonym vereenigden zich de Oostenrijkers met ons, en deze versterking besliste, op den 10den Augustus, het gevecht bij Pruzana. Hier zagen wij voor het eerst den prins *Schwarzenberg*, en troffen in hem, naar het uitwendige oordeelende, eenen man van 40 jaren aan, die er zeer goed uitzag, hoewel wat lijvig, doch een goed ruiter en voortreffelijk bereden. Toen de Saksische generaals op den volgenden dag hem werden voorgesteld, vernamen wij ook iets van hen die den prins omgaven. De chef van zijnen generalen staf, de generaal *Stutterheim*, was koel beleefd, zich zeer gesloten houdende, en waarschijnlijk de zaak waarvoor hij streed niet zeer toegedaan; overigens scheen het een zeer kundig man te zijn. Een zekere luitenant-kolonel graaf *Latour*, scheen zeer veel invloed op *Schwarzenberg* te hebben; dit was een jong man, ongeveer 52 jaren oud, vol vuur en goeden wil; de zaak waarvoor hij streed scheen hem weinig te bekommeren, doch het was hem slechts te doen om zich braaf en eervol te gedragen. Wanneer menigeen zwarigheden zag of opperde, dan was *Latour* de eerste, die ze uit den weg wist te redeneren. *Reyniers* plannen bevielen hem; hij zag ze spoedig door, en bezat de gave om ze den prins aannemelijk voor te dragen; ook de verdienste der uitvoering moest grootendeels aan hem worden toegeschreven. Onder de generaals waren *Mohr*, prins *Liechtenstein* en den prins van *Homburg*, van de infanterie, steeds geneigd dapper te vechten. *Bianchi* en de genoemde prins *Liechtenstein* waren welligt diegene aan wien men de meeste veldheers-talenten moest toekennen. *Bianchi* gedroeg zich als man van eer, doch hoe fijn en achterhoudend hij over het algemeen ook was, kon men het hem somtijds aanzien dat hij de zaak niet toegenege was. Bij elke gelegenheid deed *Siegenthal* zijnen pligt, zoo ook *Lilienberg*, welke bij Padobna gewond werd. *Frimont* konde zijnen wrevel niet verbergen, en deed ook niets meer dan hij noodzakelijk verrigten moest. Een oud artillerie-generaal (generaal *Schwerdtnich*?) scheen de rol van *frondeur* op zich genomen te hebben, en hield zich als of hij achter de bergen stand wilde houden; overigens scheen het hem noch aan inzigten, noch aan kennis te mangelen. De overste *Scheitherr* was een voortreffelijk kavallerie-

chef. Hij behoorde tot degenen die vermeenen hun pligt te moeten doen, zonder de zaak, waarvoor gevochten werd, te onderzoeken. Had zijn landsheer hem tegen de Russen gezonden, dan mogt, naar zijn inzien, ook geenszins de wapen-eer der troepen aan een verschil in staatkundige gevoelens worden opgeofferd.

DE 12de AUGUSTUS BIJ PADOBNA.

Het Saksische korps bivouacqueerde in den nacht van den 11den op den 12den Augustus bij het dorp Zablna, zeer nabij eene moerassige waterleiding, welke tot de bronnen van den Muchawiec, of tot eenen anderen in den Bug uitvloeienden stroom, behoort. De hoeschrijke moerassen maken hier eenen voorsprong, wiens uitspringende stompe hoek zich tot Zablna uitstrekt. De Oostenrijkers stonden aan onze linker flank tot tegen Horadozna. Daar zij eenige troepen naar Pinsk gedetacheerd hadden, konden zij slechts ongeveer 25,000 man bijeen hebben; de Saksers waren niet sterker dan 14,000 man. De Russen daarentegen waren zeker sterker dan deze verbondene magt, men schatte de hen op 40,000 man. Aan gene zijde van het moeras was het terrein verhevener; de Russische troepen hadden zich aldaar haaksgewijze opgesteld; den rechter-vleugel tegen de Oostenrijkers, het schuins terug getrokken centrum tegen ons gerigt. De linker vleugel was nog niet ontwikkeld en had sterke reserven bij zich, welke langs de kortste lijnen naar elke zijde zich konden bewegen.

De bodem aan deze zijde van het moeras was, aan den kant der Oostenrijkers en daár waar het dorp Padobna gelegen is, zeer laag. Het dorp Zablna is aan eene matige helling gelegen, welke aan de andere zijde van het dorp, alwaar ons bivouac was, zich immer meer verheft, doch die, voorbij den vooruitspringenden hoek van het moeras, welke aldaar links loopt, weder daalt. Het moeras was, aan den kant der Oostenrijkers, tegenover de rechter flank der Russen, over eene vrij groote breedte begaanbaar. Tegenover de linker flank der Russen was eene begaanbare dam over het moeras, welke zij hadden bezet en die door onze voorhoede werd gade geslagen. Tusschen deze beide overgangen was het moeras zeer boomrijk, en werd voor onbegaanbaar gehouden. De stelling der Russen had derhalve het groote voordeel, dat wij ze niet in haar geheel konden overzien.

De avond van den 11den Augustus werd zeer kalm doorgebracht. De troepen waren vergenoegd en goed te moede, dewijl zij levensmiddelen hadden ontvangen en het gevecht bij Prusana hen geenszins had afgeschrikt. Het vertrouwen op het beleid van den generaal *Reynier* was zeer toegenomen, door het wel slagen zijner bewegingen om met de Oostenrijkers in verband te komen, iets dat hij bepaald had uitgedrukt. Een

zonderling alarm, dat te midden van den nacht alles op de been bragt, gaf aan de troepen gelegenheid om te toonen dat zij bij de hand waren. Een verward geschreeuw, als ook eenige geweerschoten, welke men bij de voorste posten waarnam, hadden den slapenden spoedig gewekt. Een 50 à 40 paarden joegen door het dorp Zablna, waarop, zoo men voorgaf gezien te hebben, Kozakken gezeten waren. Van de voorposten werd melding gemaakt, dat eene vrij sterke troep kavallerie op de voorposten was gevallen, doch dadelijk regts-om keert had gemaakt. Met ongelooflijken spoed waren de troepen onder de wapens en aangetreden; geene verwarring hoegenaamd was er opgemerkt, zelfs had geen eenige er aan gedacht om de gelederen te verlaten; slechts ééne kreet werd gehoord: « in 't geweer!»

Eenige Oostenrijksche officiers, op verkenning uitgereden, verklaarden ons later de oorzaken van dit onverwachte alarm. Het grootste gedeelte der paarden van een huzaren-regiment waren schuw geworden, hadden zich los gerukt en waren van daar gerend, zich regtstreeks op onze wachtvuren rigtende, doch hadden, welligt op het geschreeuw en schoten onzer voorposten, eene andere rigting genomen. Een gedeelte dezer paarden hadden hun weg door ons hoofd-kwartier genomen, terwijl de overige zich in het veld verstrooid hadden. Het grootste gedeelte der vlugtelingen werd weder opgevangen, doch het regiment telde den volgenden dag nog over de honderd onbededene ruiters.

Reeds ten vijf des morgens van den 12den, zat de generaal *Reynier* op het dak van de dorps-herberg, met den verrekijker in de hand, om de stelling des vijands gade te slaan; een' nevelachtige regen, welke op dien oogenblik begon te vallen, hinderde hem om zijn doel te bereiken.

Middelerwijl liet de voorhoede berigten, dat de Russen den dam, voor hunnen linker vleugel, verlaten hadden, waarop *Gablentz* liet vragen of hij denzelven bezetten zoude. *Reynier* liet antwoorden, dat hij den dam slechts door eene zwakke afdeeling zoude doen gade slaan, en denzelven dadelijk zou doen verlaten zoodra de Russen terug kwamen. De kapitein *von Watsdorf*, van den generalen staf, door *Gablentz* met dit bericht afgezonden, hield vol dat er eene sterke bezetting van den dam noodzakelijk was, doch *Reynier* werd ongeduldig en brak het gesprek af. Toen *von Watsdorf* vertrokken was, zeide hij: « Il faut voir ce qu'ils feront, s'ils veulent nous attaquer, ou s'ils ne songent qu'à se défendre.» De graaf *Latour* kwam nu met een bericht van prins *Schwarzenberg*, en met dezen overlegde *Reynier* den aanval. Toen al deze heeren van daar gereden waren, steeg den geheelen staf te paard; intusschen stonden de divisien reeds onder het geweer, en gerangschikt op de hoogten achter het dorp, alwaar zij in bivouac hadden gelegen.

Tusschen 7 en 8 ure hoorden wij bij de Oostenrijkers het eerste tirailleur-vuur, kort daarop volgde het kanon-vuur; drie stukken der batterij van *Sontag* werden hen tot ondersteuning gezonden. Een dorp geraakte in brand, en nog altijd bleven wij werkelooze toeschouwers. Tegen negen ure vereenigde zich de divisie *Le Coq*, welke eenigzins rugwaarts opgesteld was, met de divisie *Funck*; nu marcheerden wij in drie kolommen op, en hadden onze artillerie voor het front. Eindelijk liet zich langzamerhand het tirailleur-vuur onzer voorhoede hooren. *Reynier* had zich middelerwijl voorwaarts begeven om den vijand te verkennen. Onze voorhoede was door de engte (over den dam) voor den linker-vleugel der Russen gedrongen, en had tot derzelve ondersteuning twee kompagnien ligte infanterie achtergelaten.

Tegen half 11 ure ontving de generaal *Le Coq* bevel om met de eerste divisie af te marcheren; deze rigtte zijnen marsch door het defilé, en stelde zich links achterwaarts der voorhoede, aan den rand der helling, op. De tweede divisie zou nog terug blijven, de divisie *Siegenthal*, welke zich met den prins *Schwarzenberg* vereenigde, voorbij laten gaan, en alsdan den majoor *Aster* inwachten, welke haar den weg zoude wijzen. Deze majoor welke door *Reynier* belast was geworden het moerassige bosch te onderzoeken, had niet ver van den uitspringenden bogt vasten bodem gevonden.

Het deboucheren onzer troepen werd slechts flauwelijk door de Russen bemoeijelikt. Zij wachtten den oogenblik af dat wij zouden zijn opgemarcheerd, hebbende het moeras in onzen rug, om ons vervolgens met vereenigde magt op het lijf te vallen en in het moeras te werpen. Dit voor 't minst was de eenigste gevolgtrekking welke men uit hunne wijze van handelen en de haaksche opstelling, met de sterke reserve-kolommen in hunnen rug, konde opmaken. De Oostenrijkers vielen nu op het front van den Russischen regter-vleugel aan, middelerwijl *Reynier* met onze voorhoede eene beweging maakte om hunnen linker vleugel om te trekken, terwijl hij de divisie *Le Coq* en eene Oostenrijksche brigade (*Lilienberg*) terug en stand liet houden. Terwijl nu de Russen hunnen linker vleugel terug trokken, noodzaakten zij onze voorhoede zich meer en meer uit te strekken, wilde zij zich niet laten afsnijden van de divisie *Le Coq*, die de echelons van derzelve linker flank vormde. Onze voorhoede werd intusschen hevig beschoten, en herhaalde malen door de Russische kavallerie terug geworpen. In deze beweging verloren wij vele menschen en paarden, en het was alleen door de voortreffelijke bediening van onze rijdende batterij, onder den kapitein *von Roth*, die in galop vooruit gerukt was, en niet ligt een vergeefs schot deed, dat de hevige aanvallen des vijands gestuit werden, en onze kavallerie gelegenheid gaf om adem te scheppen en zich weder te verzamelen.

Aan den kant der Oostenrijkers had de infanterie-brigade van den prins *van Hessen-Homburg*, nadat zij het moeras regts omgetrokken had, zich meer uitgebreid, en werd door de Russen met overmagt aangevallen. Het dappere regiment *Colloredo* leed verschrikkelijk onder deze geweldige aanvallen, zoodat de prins *Schwarzenberg* in grooten haast bij ons moest komen om hulp te halen. De eerste generaals-persoon die hij ontmoette was onzen generaal-majoor *von Sahr*, die reeds raasde en tierde dat hij ledig aanschouwer van het gevecht moest blijven; hij was dan ook dadelijk bereid om aan het verzoek van den prins te voldoen, en zettede zich spoedig in beweging. De divisie-generaal had den afmarsch der brigade opgemerkt, zonder de redenen dezer beweging te bevroeden; deze rende den generaal *Sahr* na, en vondt hem reeds met de spits van het 2de regiment ligte infanterie in het moeras steken. De paarden der staf-officieren konden niet verder voort, de manschappen zonken met elken stap dieper, zoo zelfs dat eenige als vast gemuurd stonden, en door hunne kameraden, welke toevalligerwijze vaster bodem hadden gevonden, moesten geholpen worden om uit den modder te geraken. Een officier maakte daarop den generaal *Funck* op de tegenwoordigheid van *Schwarzenberg* opmerkzaam, waarop deze naar hem toe reed om zijne bevelen te ontvangen. De prins was verlegen; hij had om ondersteuning gevraagd, en zich daartoe tot den generaal *Sahr* gewend, denkeade dat hij de divisie kommandeerde. Nu vernemende dat hij zich vergist had, vroeg hij welke bevelen de generaal *Funck* had ontvangen. Op het antwoord dat hij een officier inwachtende was, die hem eenen weg door het moeras zou moeten aanwijzen, doch dat hij bereid was om de bevelen van den prins te volgen, riep deze: « Neen, neen! indien gij van *Reynier* bevelen hebt ontvangen, zoo dient gij deze te volgen; uw korps had ik voor de reserve gehouden, waarover ik naar omstandigheden konde beschikken, doch voor geen prijs wil ik *Reyniers* plannen storen.» Na dit gezegde verwijderde hij zich, nogmaals pligtplegende verontschuldigen makende.

Onze troepen hadden zich middelerwijl met veel moeite en inspanning uit het moeras geworsteld en trokken terug, toen de kapitein *Langenau* de order bragt dat de divisie voorwaarts zoude rukken, en tevens de rigting van den marsch opgaf. Kort daarop kwam de majoor *Aster*, om den, door hem ontdekten, weg aan te wijzen. Deze was een smalle, krommende en sedert langen tijd niet bereden houtweg, langs welken echter onze artillerie konde voortkomen; de infanterie ging over voetpaden langs denzelfden. Het bosch was hier ter plaatse, digt bij den meest vooruitspringenden hoek der kromming, ongeveer een kwartier uur gaans breed. Het 2de regiment ligte infanterie werd achtergelaten, om de Oostenrijkers te onder-

steunen, in het geval zij uit de engte werden terug gedreven; doch bij het deboucheren vond men de linker zijde van het bosch reeds door zes kompagnien van het 1ste regiment ligte infanterie (behoorende tot de divisie *Le Coq*) bezet. Tegen 12 ure kwam de 2de divisie uit het bosch te voorschijn, en werd dadelijk hevig met granaten begroet. De grenadier-bataillons *Anger* en *von Spiegel* moesten zich onder dit vuur in kolonne stellen; doch daar de vijandelijke projectielen grooter schaden in de massa's deden, liet men ze spoedig weder uit de flank (drie man diep) marcheren. Deze bewegingen werden met veel orde uitgevoerd; overigens gedroegen onze troepen zich voorbeeldig. Het vijandelijke vuur hinderde ons daarna weinig, daar de granaten nu grootendeels over ons heen vlogen en in het bosch sprongen.

Voor het bosch lag eene, flauw opwaarts gaande, vlakke, van ongeveer 600 à 800 schreden breedte. Van daar ging de hoogte eerst flauw, en eindelijk steil (ongeveer een mans hoogte) afwaarts. Daarop stonden, het dichtst aan het bosch, de 2de divisie; regts van deze de Oostenrijksche brigade *Lilienberg*, en een weinig verder de divisie *Le Coq*. Tusschen den regter vleugel der tweede Saksische divisie en den linker der Oostenrijksche brigade *Lilienberg*, was eene ruimte van ongeveer 50 schreden, welke echter later vergroot werd, door het regts aanhouden van het centrum. De batterij der 2de divisie stelde zich voor derzelver linker vleugel in batterij. Het bataillon *von Spiegel*, 't welk deze batterij dekte, leed intusschen veel door het vijandelijk kanon-vuur, dewijl de holweg hier daalde en in de vlakke uitliep. De linker-vleugel werd nu eenigzins terug getrokken, zoodat de linie met die der Oostenrijkers eenen stompen hoek vormde en zich naar den kant van het bosch uitstreckte, 't welk door de zes kompagnien van het eerste regiment ligte infanterie bezet was.

De voorhoede van het korps van *Reynier*, die thans door de Oostenrijksche kavallerie-brigade van den generaal *Zechmeister* versterkt was geworden, vormde nu den zich steeds meer in eenen boog voorwaarts uitbreidenden regter vleugel. De divisie *Le Coq* en de brigade *Lilienberg* maakten het centrum uit, terwijl de divisie *Funck* den linker vleugel innam. Ons centrum kwam in het werkdadig kanon-vuur, doch middelerwijl *Reynier* met den regter-vleugel steeds voorwaarts drong, versterkten zich de vijandelijke massa's tegen onzen linker vleugel. Een uit den uitersten hoek van het boomrijke moeras vooruitspringend boschje, scheidde ons van den aanval der Oostenrijkers, welke van Padobna deboucheerden, en tegen dat punt verdubbelden de Russen hunne strijdkrachten; indien het hun gelukte aldaar door te dringen, dan waren wij in de linker flank genomen en konden opgerold worden.

De meergenoemde zes kompagnien ligte infanterie, onder de

majours *von Mettsch* en *von Beeren*, rukten op dat punt aan en onderhielden een zeer levendig tirailleur-vuur. Gelijktijdig beantwoordde de batterij *Bonniot* het kanon-vuur des vijands, die ons uit drie batterijen van zwaar kaliber hevig beschoot. De Saksische batterij onderscheidde zich bij dit geschutgevaarte zeer voordeelg; de artillerie-kommandant der divisie, de majoor *Auenmuller*, bevond zich bij dezelve. De goede raad en het voortreffelijk beleid van dezen hoofd-officier, werd door den divisie-generaal hoog geroemd. Hij wist zijne munitie doelmatig te sparen, en had in den 1sten luitenant der batterij *Hirsch* eenen voortreffelijken helper. Zoodra zich eene vijandelijke troep liet zien, rigtte *Hirsch* zelve de stukken, en als deze geschoten had, dan kraakte het in des vijands gelederen. Intusschen deed hij de vijandelijke batterijen aanhoudend beschieten, en door het gedurig afbreken van haar vuur, bespeurden wij telkens dat hij goed trof. Gedurende dit gevecht werden er bij ons drie stukken gedemonteerd, doch ook dadelijk weder hersteld en vuurvaardig gemaakt. De treinsoldaten wedijverden met onze artilleristen in moed en volharding. In weêrwil van dezen voortreffelijken wil, zou onze batterij het niet tegen die des vijands hebben kunnen volhouden, als zij al haar vuur, in plaats van hetzelfde zonder groote gevolgen tegen onze infanterie te verspillen, tegen onze batterij gerigt had.

Tegen een en een half uur werd onze ligte infanterie door de overmagt des vijands zeer naauw bestookt. Twee stukken geschut werden hun tot ondersteuning gezonden, terwijl *Reynier* bevel had gegeven, dat ook het 2de regiment ligte infanterie door het moeras zoude gaan en zich met de divisie zoude vereenigen. De kolonel *von Tettenborn* stelde zich daarop, in geslotene kolonne, achter den majoor *von Mettsch* op, en zond tirailleurs vooruit, welke de vijandelijke linie terug wierpen. De batterij en het bataillon *von Spiegel* rukten nu ook voorwaarts, terwijl wij kort daarna bespeurden, dat ook de Oostenrijkers, welke wij niet zien konden, aan de andere zijde van het moeras krachtig aanvielen. Een hunner batterijen beschoot die des vijands, en noodzaakte haar een gedeelte van haar vuur naar die zijde te rigten. Juist had dit plaats, toen de drie stukken der batterij *Bonniot* gedemonteerd werden. Tegen vier ure maakte de vijand zich een hagchelijk oogenblik ten nutte, om met kavallerie op onze ligte infanterie in te houwen; deze werd geworpen, waardoor wij den kapitein *Lindeman* en eenige manschappen als gevangenen verloren. Met voorbeeldloozen moed verdedigden zich onze tirailleurs, die tot hoopen te zamen geloopen waren, terwijl de beide grenadier-bataillons onder het hevigste kanon-vuur zich in carré's opstelden. Te midden van het carré werd een paard onder den majoor *von Spiegel* dood geschoten en hij zelf zwaar gekneusd; hierdoor

liet hij zich niet storen, maar bleef, te voet, het kommando voeren. De grenadiers stonden onbewegelijk toen de vijandelijke kavallerie, in vijf afdeelingen (waarschijnlijk eskadrons), naderden. De majoor *Auenmuller* had intusschen zijne kanons weder in behoorlijken staat gebragt; doch liet dezelve niet eerder afvuren, dan op den oogenblik dat de Russische kavallerie in het werkdadig kartetsen-schot was. Deze schoten waren goed aangebragt, zoodat de Russen in wanorde terug trokken.

De aanval der Oostenrijkers scheen niet gelukt te zijn, terwijl zij nu, door het voorwaarts rukken der tweede divisie en het regts aanhouden van het centrum, geïsoleerd waren. Zij waren uit vier bataillons en eene batterij zamen gesteld, die des morgens bij het aantreden 2500 man telden. Thans waren zij reeds omtrent tot op $\frac{3}{4}$ van die sterkte versmolten. Behalve deze bataillons hadden zij nog $1\frac{1}{2}$ bataillon en 40 scherpschutters van het 1ste regiment ligte infanterie van prins *Anton* bij zich. Reeds tweemaal had men hun munitie moeten toevoeren, en evenwel begon het hun weder aan patronen te ontbreken; de artillerie moest met elk schot woekeren. Bij de ligte infanterie was menig geweer onbruikbaar, in weêrwil dat men dezelve reeds dikwerf gewisseld had met die der gesneuvelde en zwaar gekwetste manschappen. De ligt gewonden traden niet terug, of keerden spoedig bij hunne makkers in het gelid, zoodra zij verbonden waren. De officieren van gezondheid zaten moedig te verbinden, te midden der ricochetterende kogels en springende granaten; de manschappen welke de zwaar gewonden hadden weg gebragt, traden even spoedig in de gelederen terug. De openingen in de carré's gemaakt werden dadelijk weder aangevuld; zelfs namen de tamboers en hoornblazers, wier instrumenten stuk geschoten waren, de geweren der gesneuvelden, en vuurden nu even lustig op den vijand.

De voorbeeldeloze en niet genoeg te roemene dapperheid en volharding, door officieren en soldaten aan den dag gelegd, moest toch eindelijk onderdoen voor de overmagt en de uitputting onzer krachten, daar wij sedert vijf ure des morgens onophoudelijk gevochten hadden. Het geschut-vuur des vijands duurde echter onophoudelijk en met dezelfde hevigheid voort, terwijl hunne troepen den aanval op onze linker flank telkens hernieuwden. Zijne ruitery werd alleen door onze artillerie in bedwang gehouden. Daar nu de Oostenrijkers door eene engte moesten heen dringen, zoo konde het grootste gedeelte hunner troepen niet in het gevecht komen, waardoor de vijand bijna op alle punten de overmagt had. Op de herhaalde aanvraag om kavallerie tot ondersteuning te ontvangen, gaf *Reynier* tot antwoord: « Qu'on tienne la forêt. » Eindelijk beloofde hij een eskadron te zullen zenden.

Het bosch te behouden was ondoenlijk, dewijl men onmogelijk naar hetzelfde konde terug keeren, immers zoodra ons

artillerie-vuur zou gezwegen hebben, dan waren wij zeker geweest de Russische ruitery op het lijf te hebben; er stond ons dus niets anders te doen, dan de ingenomen plaats hardnekkig te verdedigen. Twee kompagnien van het bataillon *von Spiegel* rukten, in tirailleurs verspreid, in de linie der ligte infanterie, om deze te ondersteunen; de beide andere kompagnien gingen gesloten voorwaarts; meer konde er niet gedaan worden zonder de batterij prijs te geven.

Het beloofde eskadron kwam tegen 6 ure aan, doch bleef toen onbewegelijk aanschouwer, tot dat een jong officier van het linker-vleugel-peloton, op aanraden van *Funck*, naar zijnen eskadrons-kommandant reed, en het van dezen gedaan kreeg dat hij met zijn peloton vooruit moegt rukken. *Funck* raadde dezen jongen mensch aan, om zijne manschappen verspreid voorwaarts te doen gaan, ten einde den vijand te doen zien dat wij kavallerie tot ondersteuning hadden ontvangen. Deze raad werd goed gevolgd, en bewerkte ook daardoor dat de vijandelijke tirailleurs een oogenblik stand hielden; kort daarna ontving hij echter van zijnen eskadrons-kommandant het bevel om terug te trekken. Dit bevel volgde hij in zoo verre dat hij terug trok, doch op eenen kleinen afstand achter onze tirailleurs zijn peloton deed stand houden.

Middelerwijl drong de vijand steeds heviger op onze linker flank aan, en reeds zagen wij den oogenblik te gemoet, dat onze ligte infanterie geworpen, en de geheele divisie, waarschijnlijk met verlies der stukken, terug en in het bosch zoude gedrongen worden. In dezen hagchelijken oogenblik zagen wij twee kompagnien van het 1ste regiment ligte infanterie naderen. Een officier kwam vooruit, meldende dat zij, tot dien tijd toe bij de engte voor den Russischen linker-vleugel gestaan hebbende, en geloovende aldaar van weinig nut te zijn, alsnu hunne diensten kwamen aanbieden. De generaal *Funck* reed hen vrolijk te gemoet, om hun aan te wijzen zich met de troepen van den kolonel *Tettenborn* te vereenigen; daarna sprong hij in galop voort, ten einde den laatsten daarvan te verwittigen; vervolgens snelde hij naar de tirailleurs, om deze aan te moedigen om slechts nog een kwart uur stand te houden, dewijl hunne kameraden in aantogt waren om ze te ondersteunen. De generaal had den afstand van ongeveer 1200 schreden in galop afgelegd, en toen hij achter zich zag waren ook de bedoelde kompagnien reeds in zijne nabijheid. Dadelijk verstrooiden zij zich in tirailleurs, en dreven nu, door hunne kameraden ondersteund, den vijand terug.

Terwijl wij nu terrein begonnen te winnen, kwam ook de kapitein *Sontag* met eene halve batterij opdagen. Hij had van 's morgens vroeg bij de Oostenrijkers gestaan, doch door den prins *Schwarzenberg* ontslagen zijnde, begreep hij niets beter te kunnen doen, dan ons te komen ondersteunen. *Funck* reed

met hem naar *Auenmuller*, om met dezen eene plaats te bepalen waar hij in batterij zoude komen. Wij zagen intusschen zeer duidelijk, dat de Russische kavallerie bewegingen maakte om ons aan te vallen. Ook dit ontglipte aan *Sontag* niet, die daarop den generaal smeekte nog 500 passen in de vlakke verdieping te mogen voorwaarts gaan. *Funck* deed hem nu wel opmerken, dat hij geene kavallerie had om zijne stukken te laten dekken, doch *Sontag* bleef aandringen en werd door *Auenmuller* ondersteund. Snel rukte hij nu voorwaarts, kwam in batterij, en zijne beide eerste kogel-schoten zagen wij duidelijk in de voorste vijandelijke eskadrons inslaan; deze geraakten in verwarring; bij de volgende schoten keerden de eskadrons en wij zagen ze niet weder. Ook de batterij *Bonniot* ging daarop voorwaarts, om met *Sontag* vereenigd den vijand te beschieten; gelijktijdig konden wij uit het geschut-vuur der Oostenrijkers opmaken, dat ook zij met nieuwen moed aanvielen. De ligte infanterie deed eenen hevigen aanval, en wierp de Russen van de hoogte voor het bosch, die ons van de Oostenrijkers scheidde, terug. Het regiment *Colloredo*, als ook de geheele brigade *Hessen-Homburg*, stonden links en zeer in onze nabijheid. De engte was genomen, en nu konde het geheele Oostenrijksche korps voorwaarts rukken. De vijand trok op alle punten, doch met orde en steeds vurende, terug. Het was acht ure, en de duisternis begon snel te vallen.

Zoo wij slechts over eenige kavallerie hadden kunnen beschikken, dan hadden wij voor 't minst de batterij, die ons zoo veel schade had gedaan, kunnen bemagtigen; doch het was ons ondoenlijk dezelve, te voet zijnde, te bereiken. De Kozakken die zich tot dien tijd toe schuil hadden gehouden, vertoonden zich nu om den terugtogt te dekken. Hen te vervolgen daaraan konde niet gedacht worden, dewijl onze manschappen van vermoeijenis uitgeput waren.

Reynier, die zich eindelijk over het lot van zijnen linker vleugel begon te verontrusten, kwam toen het reeds begon duister te worden. De troepen riepen hem vreugdevol een vivat toe; dit nam hij met zijne gewone koelheid aan, zonder een woord te antwoorden, zonder zelfs den hoed te ligten. Geen enkele werd met het geringste teeken van erkenning of tevredenheid beloond, doch toen hij naderbij kwam, bespeurde men, aan de spotachtige glimlach op zijn gelaat zichtbaar, dat hij innig verheugd was. Hij beval nu dat de troepen op de plaats waar zij stonden, zouden rusten, zonder vuren te maken. Deze voorzorg was doelmatig, daar er nog immer enkele kogels door onze gelederen vlogen, en zelfs een van *Reyniers* adjudanten ligt gekwetst werd.

Overigens waren de manschappen ook te vermoeid om hout te halen. Sedert vijf ure des morgens had niemand gegeten, en ook nu waren er geene levensmiddelen voorhanden. Zij

die nog eenigen voorraad bij zich hadden gehad, hadden dien gedurende het gevecht weggeworpen of verloren. Het gebrek aan water drukte ons het meeste; dat uit het moeras was niet te drinken, en van het drinkbare water waren wij te verre verwijderd. Niemand durfde zich zoo verre wagen, uit vrees van zijn regiment niet weder te vinden, of door de duisternis te midden der vijanden te verdwalen. Onze gewonden leden verschrikkelijk onder dit gebrek. Een' dikke nevel begon te vallen. Het bataillon *von Spiegel*, dat in tirailleur verspreid vooruit gerukt was, konde men niet wedervinden, welke moeite men ook aanwendde; onze paarden, die sedert 's morgens vroeg evenmin iets gehad hadden, zochten te vergeefs naar eenen grashalm. De geestdrift welke den slag en deszelfs gevolgen algemeen had doen ontstaan, stak zeer af bij het gebrek waaronder wij allen lijdende waren; men omarmde zich, een ieder had iets te vertellen, of van de gebeurtenissen, of van de gesneuvelden en gewonden. Eindelijk echter nam de lichaams-uitgeputheid de overhand op den opgewekten geest, en alles zonk op den vochtigen bodem neder, en sliep, te midden van stervende Russen en doode paarden, in. Indien *Tormassov* te midden van den nacht een honderdtal Kozakken op ons afgezonden had, dan zou het geheele korps uiteen geworpen zijn geworden.

Den 15den, tegen 7 ure des morgens, begon het gevecht bij onze voorhoede op nieuw. Dit deed ons denken, dat wij dien dag weder ten dans zouden gaan. De vijand had zich echter gedurende den nacht te ver terug getrokken, en zijne achterhoede volgde telkens wanneer onze rijdende artillerie ze beschoot. De tweede divisie marcheerde over de geheele lengte van het terrein, alwaar de Russen den vorigen dag gestaan hadden. Vele gesneuvelde en zelfs gewonde Russen lagen nog overal verspreid; hun eigenlijk verlies is niet bekend geworden, doch zoo veel is zeker, dat het zeer aanzienlijk was.

Het verlies der Saksers bedroeg:

Aan gesneuvelden:	1 officier,	174 man en	90 paarden.
» gewonden:	17 officieren,	671 » »	53 »
» vermist. en gevang.:	3	»	66 »
Totaal . . .	21 officieren,	911 man en	122 paarden.

De tweede divisie rekende hieronder voor 460 man, waarvan het 2de regiment ligte infanterie alleen 540 man telde. De divisie *Le Coq* had hierbij het minste geleden, daar zij, met uitzondering van het 1ste regiment ligte infanterie, met het geweer bij den voet in het kanon-vuur had gestaan, en door geringe bewegingen telkens de kogels konde ontwijken. Het verlies der Oostenrijkers was zeer aanmerkelijk, en in het bijzonder had dit de brigade *Hessen-Homburg*, en het regiment *Colloredo* getroffen. Wij konden geene zegeteekenen vertoonen, en gevangenen waren wij weinig of niet magtig gewor-

den. Onze kavallerie bragt echter op den 13den ongeveer 400 gevangene Russen op.

Wij konden ons van den snellen terugtogt der Russen geene duidelijke denkbeelden vormen. Het slagveld hadden zij, wel is waar, niet kunnen behouden, nadat wij de heerschende hoogten genomen en wij ons met de Oostenrijkers vereenigd hadden, terwijl onze kavallerie in hunne linker flank manoeuvreerde, en wij ze alzoo van twee kanten bestookten. Daar nu echter de slag bij het invallen der duisternis eindigde, zij zich in orde terug trokken, en daarbij geen geschut verloren hadden, zoo liet het zich denken, dat zij den voorsprong, welke zij in den nacht konden winnen, zouden ten nutte maken om ons in eene nieuwe stelling op te wachten. Brzeszcz en de Makawiec bood hun daartoe genoeg gelegenheden aan, waarbij zij zich in onze linker flank hadden kunnen stellen. Zij beproefden zulks herhaalde malen, doch hielden geen stand. Het is wel waarheid, dat zij welligt daartoe door het geleden verlies gedrongen werden, doch het is tevens niet minder waarheid, dat een geslagen leger het meest op den terugtogt verliest, en hierbij verloren zij weinig of niets, aangezien onze zwakke kavallerie niet aan het vervolgen konde denken, en de Oostenrijksche het niet verkoos. Het geleden verlies gaf derhalve geen oorzaak tot het verder terug trekken, doch het was in den toestand van hun leger dat men de redenen van deze rugwaartsche bewegingen moest zoeken. De Russen zelve, d. i. hunne geregelde troepen, zijn zeer dapper; zonder bevel zullen zij niet wijken, en laten zich liever op de plaats dood slaan, wanneer de omstandigheden of de bodem hun ongunstig zijn. Hunne beschikkingen in het groot zijn meestal zeer doeltreffende, een bewijs dat zij goede generaals, of voor het minst eenen goeden generalen staf, bezitten. Bij het tirailieren werd het ons echter duidelijk, dat zij daarvoor zeer ongeschikt waren, en zich te veel in hoopen bijeen hielden; daarentegen waren onze geoefende manschappen altijd in beweging, dan eens verstrooid, dan weder bijeen, naar gelang der omstandigheden. Hun vuur werkte dan ook zeer doodlijk, terwijl zij in evenredigheid weinig leden, ofschoon de Russen veel beter geweren en munitie hadden. Over het algemeen was hun materieel in eenen voortreffelijken toestand. Hunne artillerie schoot zeer goed, doch zij bleef te veel aan de plaats gebonden, dewijl het geen hunner batterij-kommandanten geoorloofd is, om naar gelang der omstandigheden zijne stukken te verplaatsen. Bij de aanvallen in massa, verloren zij te veel tijd met hunne opmarschen, en konden aan hunne liniën, indien het terrein zulks vorderde, niet snel genoeg eene andere rigting geven. Indien bij de beide aanvallen, hunne kavallerie niet zoo langdurig voor ons gemanoeuvreed (!) had, en zich bij hare opmarschen wat sneller had bewogen, dan hadden wij

noodwendig het onderspit moeten delven. In één woord, zij hebben te veel tijd noodig om zich op te stellen en zich voor te bereiden. Het is wel waarschijnlijk dat zij na hunnen nachtmarsch menige verwarring hebben moeten ontwarren. Bij eenen terugtogt heeft de kommanderende generaal weinig gelegenheid om alles te verordnen, het is alsdan dat de regiments- en bataillons-chefs, zelfs de subalterne officieren, hem de grootste diensten kunnen bewijzen, met zijne denkbeelden te vatten en zelve te handelen. Dit echter ontbreekt den Russen, en hunne officieren staan pal waar men ze ook plaatst (1).

De Kozakken alleen bezitten een militair instinct, dat hen steeds juist geleidt. Zij vormen zich van zelve, met het voeren van den kleinen oorlog, terwijl de gave om zich te orienteren bij hen eenig te noemen is. Voor de Russische legers zijn zij onontbeerlijk, zoo wel voor het onderzoeken der omstreken, het opsporen van den vijand, het verontrusten der voorposten, als tot het dekken van ondernemingen of van terugtogten. De personele moed ontbreekt hen echter om goede soldaten te zijn; want zoodra men ze slechts onverschrokken te ontmoet gaat, nemen zij, zelfs de overmagt hebbende, de vlugt, en in weêrwil de meeste hunner vuurwapenen hebben, zoo vreezen zij echter derzelve uitwerking meer dan geoorloofd is. Het vooruitzicht van buit te zullen maken geeft hun echter eenigen moed, zonder zich daarom in een ernstig en staand gevecht te wikkelen, dewijl hun moed voornamelijk steunt op de overtuiging, dat zij zich met hunne rappe paarden altijd kunnen redden.

Het gedrag door *Reynier* bij Padobna gehouden, geeft het beste begrip van de hem eigene wijze om de troepen aan te voeren. Het idee van hetgeen gebeuren zoude, lag duidelijk en klaar in zijn brein; alles was bij hem doordacht, en van daár zijne ononverwerpelijke gerustheid, dewijl niets hem ou-

(1) Men vergete hier niet, dat hier sprake is van het begin van den veldtogt van 1812. De oorlog vormt de menschen tot goede soldaten, en in den veldtogt van 1813 zijn wij in de gelegenheid geweest te bespeuren, dat de Russische soldaten in intelligentie gewonnen en niets in dapperheid verloren hadden. Wat wij hier van de linie-troepen kunnen zeggen, is even toepasselijk op de Kozakken, die in 1813 te voet tegen ons tirailleurden, hetgeen zij in 1812 niet zouden gewaagd hebben.

De Schrijver.

Sedert dien tijd hebben de Russen in manoeuvreervaardigheid oneindig gewonnen, en te rekenen naar gegronde berigten, zoude men zich zeer bedriegen, wanneer er thans op gerekend werd, dat een Russisch kavallerie-chef een half uur noodig had om eenen aanval voor te bereiden, of zijn tijd met heen en weder trekken te verliezen, vóór dat hij op de bestemde plaats was.

verwachts voorkwam. De gave om zijne denkbeelden duidelijk uiteen te leggen en te verklaren was hem echter geenszins eigen; en dit was oorzaak dat hij verkoos te zwijgen, als men zoo innig verlangde iets van hem te vernemen: beter niet te spreken, dan slecht te spreken. Het laat zich niet betwijfelen, dat hij zeer goed had voorzien, dat het de kavallerie op den regter vleugel en de 2de divisie het zwaarste zouden hebben te verantwoorden, en evenwel had de aanvoerder der laatstgenoemde troepen-afdeeling geene bepaalde voorschriften van hem ontvangen. Al de bevelen welke hij deswege ontving, was, zich zoodanig op te stellen, dat hij met zijnen regter vleugel tegen de brigade *Lilienberg* en met den linker tegen de zes kompagnien van het eerste regiment ligte infanterie aanleunde. Later liet *Reynier* door zijnen adjudant zeggen, dat men het bosch zoude moeten behouden; het overige liet hij aan het lot over. Alles wat hem van de bewegingen des linker vleugels gemeld werd, billijkte hij, daar hij overigens hierop niet antwoordde; ware hij daarover ontevreden geweest, dan had hij het gezegd. Toen hij eindelijk bemerkte dat zijnen linker-vleugel in daadwerkelijk gevaar verkeerde, liet hij zeggen, dat hij in persoon zoude komen, doch vóór zijne aankomst was alles reeds beslist, en toen hield hij weder het volstrektste stilzwijgen; dit was de wijze waarmede hij zijne goedkeuring aan den dag lag. Den regter-vleugel-kommandant had hij evenmin voorschriften gegeven, doch hier was hij met zijn persoon tegenwoordig, uit hoofde hij met den regter-vleugel wilde aanvallen, en dus op die plaats de meeste werkdadigheid moest aan den dag gelegd worden. De oorzaken van de gelukkigste beslissing van het gevecht bij den linker vleugel, moeten voornamelijk gezocht worden in de dapperheid en volharding der troepen aldaar opgesteld, in den onwankelbaren goeden wil der ligte infanterie, en de doelmatige aanwending van het geschut door den majoor *Auenmuller* en den kapitein *Sontag*. In weêrwil van dit alles, had *Reynier* geen enkel vriendelijk woord noch voor dezen noch voor den kolonel *von Tettenborn*. De generaal *Funck* stelde een artillerist aan hem voor, die de tegenwoordigheid van geest gehad had eene brandende granaat, onder een kaisson gevallen, met een hoop zand te stikken. *Reynier* antwoordde niet, doch kort daarop ontving deze de gouden medaille, even als de drie laatstgenoemde officieren de Saksische militaire orde. De brave *Sontag* beleefde dit niet, daar hij kort voor de aankomst dezer onderscheiding aan eene zenuw-koorts bezweek.

Aanmerking. Men zal welligt, na de lezing van dit korte gevechts-verslag, de opmerking maken, dat er slechts van de 2de Saksische divisie gewag gemaakt wordt. Als verontschuldiging kan hier worden aangevoerd, dat de 1ste divisie (*Le Coq*) slechts eene lijdende en dus geene werkdadige rol daarbij

vervulde, en dat er omtrent de handelingen van den regter-vleugel geene bronnen aanwezig zijn, hetgeen wel te bejammeren is. De 2de divisie had eene moeilijke en zeer belangrijke rol te vervullen, en van de goede vervulling daarvan hing de beslissing van den dag af; het sprak alzoo van zelf dat zij hier op den voorgrond moest geplaatst worden. De schrijver dezer schets, is ook nimmer met een relaas van het gevecht bij *Padobna*, van de Oostenrijksche zijde geschreven, bekend geworden, en hij moest alzoo de gebeurtenissen, hen betreffende, stilzwijgend voorbij gaan.

DE DIVISIE DURUTTE.

In de tweede helft der maand October lagen wij gedurende acht dagen rustig in bivouac aan den Bug, in de omstreken van *Skryfsew*. De Russen hadden van dezen rusttijd gebruik gemaakt met eenen strooptogt naar *Lublin* en *Siedlee* te doen, tot het bijeenzamelen van aanzienlijke contributien; onze gemeenschap met *Warschau* was zelfs reeds zeer onveilig geworden. Eene versterking, uit eene Fransche afdeeling bestaande, welke reeds twee maanden vroeger tot ons had moeten komen, werd ons nog altijd toegezegd. Intusschen vernamen wij weldra, dat deze zich eerst te *Berlijn* had moeten vereenigen, doch nu met elken dag van *Warschau* kon worden te gemoet gezien. De weinige duizende Polen, onder de aanvoering van *Kosinski* geplaatst, hadden ons reeds in *Brzescz* verlaten, om hunne hoofdstad te dekken, en in weêrwil dezer voorzorgen, werden er in onzen rug gevangenen gemaakt en transporten opgeligt. Het liet zich aanzien, dat *Reynier*, door zijn verwijlen bij *Skrysew*, de bovenbedoelde Fransche divisie uit *Warschau* had willen afwachten, om zich weder in gemeenschap met *Schwarzenberg* te stellen. Wij gingen derhalve den 29sten October voor de vijfde maal over den Bug, wendden vervolgens regts, in de rigting van *Siemiatyce*, hielden bij *Krupice* rustdag, en namen op den 31sten de stelling bij *Boratniec*, welke wij reeds den 15den October hadden bezet. Den 1sten November marcheerden wij in de rigting van *Bialystock*, en hielden ons in en om het stadje *Kleszczel* op. Hier sloten zich eenige bataillons Franschen van de divisie *Durutte* bij ons aan. Het waren slechte te zamen geraapte troepen, conscrits van 15 tot 16 jaren, ongeoeffend en zonder krijgstuclit. De officieren waren voor het grootste gedeelte zeer onervaren, en de weinige goeden, die men onder hen vond, ontevreden dat zij bij deze regimenten waren ingedeeld. Deze bataillons behoorden tot het regiment *Isle de Rhé*, onder bevel van den kolonel *Maurry*, bekend als het beste gedeelte der divisie. De bataillons-kommandanten waren trotsch en opgeblazen onbeleefd, en toonden bij elke gelegenheid hunne minachting jegens de Saksers, zoodat reeds van den eersten oogeblik onzer vereeniging onder-

scheidene krakeelen plaats hadden. Zonder grof beledigend te zijn, was het niet met hen uit te houden, en eerst toen wij getoond hadden dat wij hen geenzins vreesden, werden zij verdragelijk. De andere regimenten; *Belle-isle*, *Méditerranée* en *Walcheren*, waren nog veel slechter, en konden voor het uitvaagsel der Fransche armee gehouden worden. Voor het grootste gedeelte waren zij te zamen gesteld uit Illyriërs, uit de gewesten getrokken welke door Oostenrijk in 1809 waren afgestaan, en uit Spanjaarden welke men tot de dienst gedwongen had. Voor hen was de oorlog eene gelegenheid om te plunderen, ook roofden zij onder de oogen hunner officieren; de Spanjaarden vooral maakten zich aan afschuwelijke buitensporigheden, jegens de vrouwen uit den voornamen stand, schuldig. Op marsch bleven zij met hoopen van 50 tot 100 man achter, om in de omliggende dorpen te plunderen, en zelden verlieten zij deze zonder brandstichting. Al de voorzorgen der Saksers, om deze buitensporigheden en gruwelen tegen te gaan, bleven veelal vruchteloos, en ongeveer 1000 dezer achterblijvers werden door de Kozakken gevangen genomen; hetgeen den Spanjaarden echter zeer onverschillig was, daar zij terstond in Russische dienst overgingen. *Reynier* liet ze tusschen de beide Saksische divisien marcheren, dat voor de achter marcherende troepen geen geringe last was, daar er aan geene orde gedurende den marsch te denken was. Meer dan viervoudig werd de kolonne verlengd, dan weder liepen zij te zamen, naar gelang het zoo in hen opkwam; de officieren bekommerden zich zeer weinig over de achterblijvers, en dan eerst wanneer deze hoopen te groot werden, hoorde men hen halt kommanderen om dezelve in te wachten. De achterste divisie werd daardoor insgelijks genoodzaakt halt te maken, en van daar dat deze altijd eenige uren later op het bivouac aankwamen, iets dat te grievender was, aangezien onze manschappen alsdan geen voorraad meer konden oploopen. Uit zulke troepen bestond de versterking welke men ons toezond. Een enkel regiment Wurzburgers maakte hierop eene eervolle uitzondering, daar dit uit brave goed gedisciplineerde soldaten bestond; deze lieden wenschten dan ook niets vuriger als ontslagen te zijn van deze liederlijke gemeenschap. Of de divisie voltallig was konden wij niet bepalen, doch zeker is het, dat zij door hunne buitensporigheden, vóór nog dat zij den vijand gezien hadden, menige duizende manschappen verloor. Zij had even zoo min artillerie als kavallerie bij zich.

(Het vervolg hierna.)

GESCHIEDKUNDIGE NASPORINGEN

OMTRENT DE UITVINDING EN EERSTE AANWENDING DER

BAJONET

OP HET SCHIET-GEWEER.

Suum cuique!

Onder de gewigtigste verbeteringen der blanke wapenen, behoort voorzeker de aanwending der bajonet op het schietgeweer. Dezelve dagteekent van het oogenblik, dat men de steel of schaft der vroeger daartoe aangewende halve piek, toen in den loop gestoken, door de halsvormige kling met haar huisje vervong; terwijl alsnu, door de toevoeging der storm- en bajonet-ringen, met hare rust en neusje — door middel eener stift en schroef vereenigd — een gelijktijdig vuur wordt mogelijk gemaakt. De bajonet, aldus op de loop gesteld, is het geduchtste wapen geworden, hetwelk de Genius der verdelging heeft voortgebracht, verschaffende den soldaat het gelijktijdige vermogen om den dood zoo wel van verre als van nabij te geven (1). Zij had dan ook de afschaffing der pieken bij het voetvolk ten gevolge, alsmede de lange degens en sabels, waarmede deze vroeger gewapend waren en in hare snelle beweging gehinderd werden. *Folard* zegt, in zijnen *Polybius*, 2 D., bladz. 452, dat men aan dit verschrikkelijke nieuwe wapen vele overwinningen heeft te danken gehad; en *Tallard* bragt bij Speierbach met hetzelfde de bekende vreeselijke slagting in de vijandelijke gelederen. Het is overigens bekend, welke onherstelbare verliezen eenen *Condé* en *Turenne* met deze verlengde dolken hunnen vijand toebagten; terwijl de maarschalk *de Puysegur*, en naderhand *Karel XII*, koning van Zweden, dezelve als het beslissendste wapen hunner infanterie schat- teden.

Sommigen beweren dat de schaftvormige bajonet in het begin, of, volgens anderen, in het midden der 17de eeuw, te Baijonne zoude uitgevonden zijn; maar konde zulks ook met eenigen grond aangewezen worden, dan nog was deze uitvinding of toepassing, te dier tijde, slechts van geringe waarde,

(1) In eenen ruimeren zin heeft men, dezer dagen, aan de bajonet nog somtijds nadere bepalingen en eigenschappen toegekend. Zoo geeft, onder anderen, een hedendaagsch geschrift aan hetzelfde nog de navolgende bepalingen, als: « De kracht dezer eeuw;... het *nota-bene* der vorsten wanneer zij boos worden;... de borstwering eens wankelenden troons;... het rustpunt van de veiligheid der volkeren;... de waarborg der volks-vermakelikheden in sommige landen...»

als bestaande aanvankelijk alleen in eene tweesnijdende platte kling, op eenen steel bevestigd, welke, even als eene afgebroken of verkorte piek, in den loop gestoken werd, en dus telkens bij het laden en vuren moest afgenomen worden; waarom dezelve toen nog veelal halve pieken genaamd werden. Dat de bajonet (*baïonnette*), als eenige gelijkheid met Bajonne hebbende, daarvan haren naam zoude ontleend hebben, is althans voor geen bewijs aan te nemen, aangezien men eveneens beweerd heeft, dat de pistolen hunnen naam van het stadje Pistoja, in Italië, zouden hebben ontleend, niettegenstaande het thans bewezen is, dat dezelve reeds elders en vroeger vervaardigd zijn; zoodat deze paranomasie hier van weinig gewigt is. Maar ook in dezen haren, aanvankelijk nog zeer gebrekkigen toestand, zoude deze eerste aanwending der bajonet in Europa nog met meer zekerheid aan de Nederlanders kunnen toegeschreven worden, daar zij dezelve, volgens *Moritz Meyer*, in 1647 het eerst in Europa invoerden, als hebbende een soortgelijk wapen bij de Maleijers te Madagascar waargenomen. De zoo gunstig bekende krijgskundige schrijver *von Decker* (1) is ook van gevoelen, dat deze bajonetten, in laatstgenoemd jaar, door de Nederlanders het eerst zijn gebruikt, en dat zulks reeds dadelijk tot eene gedeeltelijke afschaffing der pieken bijdroeg; dan de bajonet was alstoen nog zeer onvolkomen, wijl dezelve — gelijk wij reeds aanmerkten — bij het laden en vuren moest afgenomen worden.

Wel is waar, zegt de kapitein *Grivet* in zijne *Aide-Mémoire de l'ingénieur militaire*, liv. 1er, pag. 10: « *Vers 1670 on substitua la douille (het huisje) à la hampe (steel, schaft); la baïonnette cessa de gêner le tir, et le fusil fut tout ensemble arme de hast et de jet;* » doch deze verdienstelijke schrijver geeft daarvoor geen het minste bewijs; terwijl ons de militaire geschiedschrijvers daarentegen alleen aanhalen, dat men in 1666, op het voorstel van *Vauban*, een geweer zoude gemaakt hebben, waarvan de houten lade of legplaats des loops met ongeveer $1\frac{1}{2}$ voet verlengd en aldaar door eenen scherp ijzeren punt was gewapend, om de bajonet à hampe te vervangen (2). Volgens den kolonel *von Decker* (3), zoude zelfs nog in 1681 eene proeve in Frankrijk, om met de bajonet (4) op het geweer te vuren, ongelukkig afgeloopen zijn,

(1) *Von Decker*, Taktiek der drie wapens, le D., bladz. 47, (vertaling van den heer baron *van Boecop*).

(2) Reeds schijnen de Hollanders, gelijktijdig met de Engelschen, in 1660, bij eenige korpsen het eerst van de patronen gebruik gemaakt te hebben.

(3) Taktiek der drie wapens, le D., bladz. 47.

(4) Deze bajonetten hadden toen, volgens *Moritz Meijer*, eene lengte van $1\frac{1}{2}$ voet (0,47 el) en waren driehoekig uitgehoud (*triangulaire et en gouttière*).

en eerst ten tijde van *Karel XII* in dit gebrek geheel voorzien zijn geworden (5). Hoezeer de Brandenburgers reeds in 1689 meerendeels de pieken door het vuur-geweer vervangen hadden, hetwelk het volgende jaar door *Catinat* in Italië gevolgd werd, zoo schijnt het toch zeker, dat in Frankrijk niet voor het jaar 1691, onder *Lodewyk XIV*, eene koninklijke fuselier-kompagnie werd opgericht, bestemd om de artillerie te dekken, zijnde deze kompagnie de eerste die de bajonet op het geweer droeg, ofschoon sommigen beweren, dat het alleen nog slechts eene soort van schaftvormige bajonet was; trouwens, ook bij Steenkerken (1692) had de infanterie der verbonden reeds het geweer met veerslot en vuursteen (6), terwijl meer dan het $\frac{2}{3}$ van het Fransche leger, volgens *Moritz Meyer*, alleen met de musketten en lontsloten gewapend was. Intusschen zeggen de meeste militaire geschiedschrijvers, en ook *Moritz Meyer*, dat 1692 als het eigenlijke jaar is te beschouwen, waarin de Franschen de *baïonnette à douille* invoerden; wordende het volgende jaar (1695) daarin door de Engelschen gevolgd, en wel met zoodanige bajonetten, die reeds niet meer in den loop gestoken werden, maar een gelijktijdig laden en schieten toelieten. Men had het eindelijk aan *Vauban* te danken, dat, in 1705, bij de geheele Fransche infanterie de pieken werden afgeschaff.

De invloed welken het vernuft van *Coeboorn* hier te lande op de verbetering der wapenen uitoefende, bepaalde zich niet alleen tot de hand-mortieren (7), den houwitser en andere uitvindingen, maar ook schijnt hij reeds vroeger dan elders, doch te vergeefs, bij Hunne Hoogmogenden op de invoering der *hedendaagsche bajonet* te hebben aangedrongen. Zoo lezen wij, onder anderen, in zijne *Versterkinge des Vyf-Hoecks met alle syné Buyten-werken*, enz., te Leeuwarden, in 1682, bij *Hendrik Rintjes*, in 12°, uitgegeven, op bladz. n°. 8 der niet genommerde bladzijden van het onderwerp: *Over de con-*

(5) Intusschen hadden de Zweden, in 1713, onder den grave *von Steinbock*, bij den veldslag van Gadebusch, nog de pieken, welke zij eerst kort daarna afschaften; hebbende, volgens *Moritz Meijer*, niet voor 1721 algemeen het schiet-geweer ingevoerd.

(6) *Moritz Meijer* is van gevoelen, dat de Engelschen in 1686 het eerst de zoogenaamde vuursteen-sloten (*platine à pierre*) voor die met lont (*platine à mèche*) in de plaats gesteld hebben, en daarmede hunne 7de, 21ste en 23ste regimenten voorzagen; daarom dan ook nog hedendaagsch fuselier-regimenten genaamd.

(7) Waarvan wij nog hedendaagsch dezelfde geduchte uitwerkingen zouden ondervinden, wanneer men dezelve bij belegeringen, gelijk *Coeboorn* deed, in grooter getal wilde aanwenden.

trescherpen, alwaar hij, van zijne koffers of defensieve galerijen sprekende, zich aldus uitdrukt: «Doch na by zijnde, ende deselve willende passeeren, dan kan het overkomen door Bajonetten of Halve-pieken belet worden; Welcke Bajonettes van my sodanigh zijn uytgevonden, datse op de Tromp van de Musquet vast gestelt zijnde, aen 't laden en lossen geen veranderinge geven, en diesvolgens nutter en dienstiger zijn, mijns oordeels dan de Halve-piecken.»

Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat het genoemde werkje ontstaan is, ten gevolge eener weddenschap, in 1680, door *Coehoorn* met zekeren *L. Paen*, over de doelmatigste bevestiging van Coevorden, hetwelk toen stond op nieuw versterkt te worden, aangegaan, en dus vermoedelijk reeds twee jaren vroeger dan de uitgave werd geschreven (1), zoo dagteekent het aangehaalde voorstel van *Coehoorn*, tot de invoering der hedendaagsche bajonetten, reeds vóór de eerste mislukte proeve, in Frankrijk (1681) omtrent de verbeterde bajonet aangewend. Maar gelijk het vooroordeel en de gehechtheid aan het oude of bestaande, de verwezenlijking van zoo veel nuttige voorstellen, tot beproeving en gewigtige uitvindingen vaak vertraagd, schijnt ook zijne bedoelde verbetering aan de bajonet in dit algemeene lot te hebben gedeeld; en van daar dan waarschijnlijk, dat de Nederlanders bij de belegering van Rijssel (1708), nog voor een groot gedeelte de halve pieken hadden, welke kort daarna, op een aanhoudend aandringen bij de Hoogmogenden, van hunnen veldmaarschalk grave van *Ouverkerk*, door de eigenlijke, reeds door *Coehoorn* vruchteloos aanbevolene, bajonetten werden vervangen. Wat alzoo het eerste voorstel of de eerste gedachte tot deze gewigtige verbetering aanbelangt, zoo komt *Coehoorn* hier den voorrang toe boven den Engelschen generaal *Mackay*, die, volgens der Britten trots, in het jaar 1689 het allereerst de hals- en huisjesvormige bajonet (*baïonnette à douille*) zoude voorgesteld hebben (2).

In 1717 werd in Frankrijk het eerste algemeene model van infanterie-geweren ingevoerd. De loop was rond, en had 1,19 Ned. el lengte; de baan der lade eindigde op 0,15 el van de tromp; vier haften of knoppen bevonden zich aan hetzelfde, terwijl het ijzeren mikpunt tevens voor tap of haft diende, welke in de groef der bajonet sloot; het geweer slot was vierkant, hebbende eene pan, mede van ijzer; het achterste van de plaat ovaalvormig, het gat voor de groote schroef was geboord tusschen het voorste gedeelte der plaat en de pandekselveer. De bajonet had een gespleten huisje (*douille fendue*), zonder neus noch ring; de kling, lang 0,58 el, met drie niet

(1) Eene akte in dit werkje voorkomende, voor eenen notaris aangegaan, is ook reeds geteekend op den 21sten Februarij 1681.

(2) *Moritz Meijer*, Technologie, etc., p. 9.

uitgeholde vlakken. Vervolgens middelband, twee gesoudeerde ovalen ringen, een kapje of onderband aan het einde der lade, een houten laadstok (3), waarvoor drie gaten, en al de schroeven met bolvormige koppen.

In Pruissen vindt men de verbeterde inrigting der bajonet niet vóór het jaar 1732, waar het eerste gelid, gedurende het vuren, de bajonet op den loop van het geweer hield, en bij den veldslag te Molwitz (1740) reeds alle drie de gelederen; terwijl men de Russen, in 1733, nog veelal van de pieken, tegen de Turken, zag gebruik maken.

J. G. W. MERKES.

EEN WOORD

OVER DE UITVOERING VAN HET
KONINKLIJK BESLUIT VAN 8 SEPTEMBER 1833.

Het Koninklijk besluit van 8 September 1833, zal in den loop der maand November een begin van uitvoering verkrijgen. Nadat deze Koninklijke verordening, reeds dadelijk bij derzelve bekendmaking, algemeen de opmerkzaamheid tot zich getrokken, en aanleiding tot zeer uiteenloopende beoordeelingen gegeven had, had men eindelijk — en zoo als thans blijkt zeer ten onregte — het gevoelen aangekleefd, dat deze maatregel niet ten uitvoer zoude gelegd worden. Ook in weerwil daarvan, bleven eenige officieren zich voorbereiden, om, bij eene eventuele gevolgeving, tot het afleggen van het gevorderde examen zich aan te bieden.

Wij hebben in der tijd (*Milit. Spect.*, 4de Deel, bladz. 89) onze gedachten over den inhoud en de strekking van dit besluit medegedeeld, terwijl wij vermeenden daaruit te kunnen afleiden, dat de alstoen geopende bemoedigende vooruitzigten voor den kundigen en verdienstelijken officier, door den tijd eenen voordeeligen invloed op het intellectuele gehalte van het leger zouden uitoefenen.

Op twee punten hadden wij bijzonder de aandacht ingeroepen; namelijk, op de wijze hoe dien maatregel welligt zou worden ten uitvoer gelegd, en op de te benoemen commissie, welke bij die uitvoering des konings keuze zoude hebben voor te lichten.

(3) Reeds toen schijnen de Nederlanders, in navolging der Duitschers, meerendeels ijzeren laadstokken gehad te hebben, welke in 1698 het eerst door den prins *Leopold von Dessau*, voor zijne grenadiers, bij de regimenten zijn ingevoerd geworden. De rangschikking op drie gelederen kwam in 1730 bij de Pruissen in zwang, hebbende genoemde prins reeds vroeger die op twee gelederen aanbevolen, terwijl de Pruisische infanterie in 1726 nog vier man diep stond, waarbij echter, bij het vuren, het 4de gelid intrad.

Het laatste punt is beslist, door de benoeming van den *raad van toezigt* der Koninklijke Militaire Akademie, als eene speciale commissie ter afneming van het in het bedoelde besluit aangeduide examen (1). Hetzelve is dan ook, naar het gevoelen van velen onzer lezers, zeer goed beslist. In zekeren zin kwam aan het hoofd-bestuur der hoogere krijgskundige studien de leiding van dit onderzoek toe, terwijl het tevens, als afgescheiden van de korpsen, alle elementen van onpartijdigheid en regtvaardigheid in zich bevatte. Overigens, speciaal belast om de krijgskundige wetenschappen aan te kweeken en bij het leger over te planten, alsook om in gemoederen van zoo vele jonge lieden de zucht naar werkelijke verdiensten en de kiemen van waar krijgsmans-eergevoel te enten, kan men van dat hoofd-bestuur, als commissie, wel niet anders verwachten, dan eene doelmatige toepassing van het eerst bedoelde punt (2).

Intusschen kan nu de vraag gedaan worden, of de officieren, welke zich tot het afleggen van het bedoelde examen hebben aangeboden, omtrent de strekking van dat examen zelf, als ook omtrent het daartoe gegevene programma, niet met die commissie in gevoelen verschillen?

Het zou ons zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk vallen, om op deze vraag beslissend te antwoorden, daar wij hier niet als vooronderstellenderwijze kunnen spreken, en slechts naar die bepaalde gevoelens kunnen gissen. En toch gelooven wij, dat het niet ondienstig zal geacht worden, dat wij zoowel vooronderstellingen als gissingen te zamen voegen, om, op onze wijze, over dit zoo gewichtige vraagpunt kortelijk te redeneren en onze innige overtuiging mede te deelen.

In de eerste plaats vermeenen wij te moeten opmerken, dat de *voorschriften van het examen*, bij artikel 4 en 5 van het besluit van 25 September 1826, n°. 9, aangeduid, naar ons inzien, door het Koninklijk besluit van 8 September 1855, eene geheel gewijzigde strekking verkregen hebben. Bij het eerstbedoelde besluit was men van het beginsel der *ancienniteit* uitgegaan, terwijl daarbij bepaald werd, dat elk 1ste luitenant der infanterie, kavallerie of der mariniers, tot het erlangen van aanspraak op bevordering, verplicht was een examen

(1) De bedoelde raad is zamengesteld: uit den 1sten kommandant, den luitenant-kolonel der artillerie *Seelig*, als president, den 2den kommandant, den majoor-ingenieur *Delprat*, den hoogleeraar *J. Bosscha*, den kapitein der infanterie *van Mulken*, den ritmeester *van Merlen*, den kapitein-ingenieur *van Kerkwijk*, den 1sten luitenant der rijdende artillerie *van Rijnveld*, als leden, en den 1sten luitenant der veld-artillerie, adjudant van den 1sten kommandant, *Le Clercq*, als secretaris.

(2) Hoewel lid van den bedoelden raad zijnde, vermeende ik hier ter plaatse deze gevoelens te mogen uiten, aangezien ik, den rang van 1sten luitenant hebbende, om deze en meerdere redenen, mij onbevoegd heb geacht om in deze speciale commissie zitting te nemen, en dien ten gevolge het voorstel mijner onbevoegdheid heb gedaan, welk voorstel, tot mijn genoegen, door den raad is aangenomen.

V. R.

te doen. Om echter aan de officieren eenen zekeren leidraad tot de voorbereiding van dit examen te geven, waren de bovenbedoelde voorschriften opgemaakt, bevattende de hoofd-onderwerpen en onderdeelen, waarover de examina's zouden loopen. Deze voorschriften zouden zoowel voor de kandidaten als voor de examinatoren dienen; in de algemeene bepalingen was echter opgegeven, dat de opsomming dier onderwerpen geenszins moest beschouwd worden als eene vaste volgorde of reeks van te voren bepaalde vragen. Ook zonder dezen wenk, zoude men welligt, bij eene aandachtige lezing, de vooronderstelling hebben opgemaakt, dat deze voorschriften met inzicht een weinig zonderling gesteld en opgemaakt waren, om den belanghebbende niet in den waan te brengen, dat men op eene regelde en opklimmende wijze de wetenschappen, welker kennis gevorderd werd, zoude ontleden en daarover ondervragen. Daardoor, zoo als de *algemeene bepalingen* doen kennen, heeft men zich eenigzins tegen den oppervlakkigen schijn van bekwaamheid van de zijde der belanghebbenden willen waarborgen. Intusschen vermeenen wij wel te weten, dat men aan de examinatoren eene zekere speelruimte had willen laten, om over deze of gene opgenoemde onderwerpen oppervlakkig of meer grondig te ondervragen, naarmate de kandidaat vroeger *al of niet* in de gelegenheid was geweest om grondige studien te maken. Immers de commissie had slechts te beoordeelen, of de 1ste luitenant, die, volgens zijne *ancienniteit*, eene eventuele bevordering konde wachten, werkelijk *in meerdere of mindere mate* de bekwaamheden bezat, welke in die voorschriften worden aangeduid. De *ancienniteit* van dienst gaf hier het grootste regt tot bevordering, en slechts had men aan de *noodzakelyke vereischten te voldoen*, om die bevordering te erlangen. De gevolgen van een zoodanig onderzoek, konden alzoo geen de minste aanleiding tot kwetsing van bijzondere gevoelens geven. De terugwerking op de publieke opinie was evenmin te vreezen; en het eenige dat welligt de aandacht voor den loopenden oogenblik zoude hebben getrokken, zou misschien eenige menschkundige oogluiking zijn voor dezen of genen braven oud gedienden 1sten luitenant, welke nimmer in de gelegenheid was geweest om de vereischte studien te maken. De *ancienniteit* immers was een regt dat eenigen eerbied verdiende, en voor 't minst als eene aanbeveling tot toegeevende beoordeeling konde aangemerkt worden.

Wij houden het er dan ook voor, dat het Koninklijk besluit van 25 September 1826, n°. 9, en de daarbij gevoegde voorschriften, de aangehaalde beginselen tot grondslag hadden; en, om onze gevoelens daaromtrent nog meer te verduidelijken, gelooven wij, dat deze *verplichtende examens* in den tijd van *twee à drie dagen* zouden kunnen afgenomen zijn, en dat een à twee jaren eene voldoende tijdruimte zoude opgeleverd hebben, om zich daartoe geleidelijk voor te bereiden.

Het is ons voorgekomen, dat eenige daarbij belanghebbende officieren in het denkbeeld verkeerden, dat het Koninklijk besluit van 8 September 1855, in *niets* de bovenbedoelde strekking der aangehaalde voorschriften heeft doen veranderen.

Wanneer men echter den aanhef van dat besluit nagaat, dan zal men zien, dat die strekking wel degelijk gewijzigd is. Immers daar leest men:

« Overwegende dat het voor Onze dienst hoogst wenschelijk is, dat de meest talentvolle officieren nog in de kracht huns levens de hoogere rangen kunnen bereiken;»

« Verlangende, in overeenstemming met dat beginsel, zoodanige bepalingen te maken, als welke het uitzigt openen voor eene vroegere bevordering van die officieren, welke door buitengewone kracht-inspanning in het beoefenen van krijgskundige wetenschappen, zich daarin met bijzondere bekwaamheden en kennis hebben toegerust,» enz.

Hierbij wordt dus eene buitengewone kracht-inspanning en bijzondere bekwaamheden geveerd; iets dat men bij het verplichtend examen geenszins vorderde. De strekking van het laatstgenoemde besluit grijpt echter nog dieper in de toekomst, en bepaalt zich geenszins bij den te verkrijgen kapiteins-rang, zooals blijkt uit de eerste door ons aangehaalde zinsnede.

Het besluit van het jaar 1826 achtte de kennis der daarin aangeduide wetenschappen noodzakelijk voor elk die den kapiteins-rang bezat of wenschte te bekleeden. Dit besluit is nimmer in werking gebragt, waaruit men dan zoude kunnen afleiden, dat eene voldoende kennis van de onderwerpen, in de bedoelde voorschriften aangeduid, bij al de 1ste luitnants der infanterie of kavallerie, welke aan de beurt zijn om bevorderd te worden, voorondersteld werd. Het besluit van 8 September 1855, de voorschriften van het vroegere besluit aanhalende, verlangt echter meer dan voldoende kennis dier wetenschappen, dewijl het van buitengewone *kracht-inspanning* en van *byzondere bekwaamheden* spreekt. De commissie voor het afnemen van dit examen heeft dus, naar ons inzien, nu niet slechts te beoordeelen, of degenen, welke zich aanbiedt, die zaken weet, maar zij zal zich moeten overtuigen, of hij die zaken *kent*, en *hoe* en op *welke wyze* hij ze ten uitvoer weet te leggen. *Kamer-geleerdheid*, in engen zin genomen, kan hier geenszins aanspraak op zulke uitstekende onderscheiding maken. Bespiegelende wiskunde, schoolmeesters-wetenschap, en alles wat men onder dien naam zoude kunnen rangschikken, moet hier noodzakelijkerwijze op den achtergrond komen; want de talentvolle officier (zoo als het besluit bedoeld) vertoont zich dan alleen in zijne volle waarde, als zijne bespiegelende studien het praktische militaire leven ten doel gehad hebben. Zelfs langs den theoretischen weg kan de commissie de overtuiging verkrijgen, of het wetenschappelijk gehalte van den kandidaat, in dien zin, proef houdt.

Kan men nu, zelfs met buitengewone kracht-inspanning, in den tijd van één of twee jaren buitengewone bekwaamheden in de krijgswetenschappen verkrijgen? Wij gelooven dit, zonder vrees voor tegenspraak, met neen te kunnen beantwoorden. Het zoo ruime veld der algemeene krijgskunde (de taktiek in haren geheelen omvang, de leer der groote ope-

rationen, enz.) neemt, wanneer men het voor de praktijk en dus als toepassing langs den geschiedkundigen weg bearbeiden wil, eene tijdruimte van *eenige* jaren weg. Kan eene examencommissie zich, naar pligt en geweten, van de bijzondere bekwaamheden des kandidaats, in den tijd van *twee* of *vier* dagen overtuigen? Voorzeker *neen!*

De strekking der voorschriften, gegeven bij het besluit van 25 September 1826, n°. 9, is dus door dat van 8 September 1855 geheel gewijzigd. Wij hebben nu slechts nog kortelijk de verandering van positie der kandidaten en die der examencommissie te beschouwen.

Bij het eerste besluit, traden de kandidaten met het altijd eerbiedwaardig regt van ancienniteit voor de commissie, om een *verplichtend* examen af te leggen. De taak der commissie was dus, in engen zin, wel moeilijk, doch in ruimen zin, aangenaam, omdat er gegeven en genomen konde worden, zonder de publieke opinie te kwetsen. Het laatste besluit neemt het verplichtende weg, en stelt iederen 1sten luitenant, die slechts twee jaren in dien rang gediend heeft, in het voordeel, om met een regt, *dat men zich-zelfen geven kan, namelijk, het regt van naar verdienste te dingen*, voor de commissie te treden. Hier verandert alzo de positie der commissie geheel. Het regt dat de kandidaat zich-zelfen, door eene vrijwillige aanbieding, toekent, moet nu in allen deele, met de grootste aandacht, met de uiterste naauwkeurigheid en met de gestrengste onpartijdigheid worden gewikt en gewogen. Immers het is hier het gouvernement des konings niet alleen, maar ook de publieke opinie die hare werkzaamheden gadeslaat, terwijl de laatste dezelve streng, ja zeer streng zal beoordeelen. De oppervlakkige kennis, opgezameld in den tijd van één à twee jaren, de zoogenaamde *examen-geleerdheid*, of de verdienste *à prix fixe* (vroeger aldus door ons genoemd), moet bij eene onderzoeking van eenige dagen natuurlijkerwijze bloot komen. Alleen de talentvolle officier, welke gedurende eene reeks van jaren geheel *con amore* zijn vak zoowel theoretisch als praktisch beoefend heeft, die in de oogen van zijne kameraden (altijd zeer strenge beoordeelaars) en in de achting zijner chefs reeds veel hooger dan zijnen rang staat aangeschreven, kan zich met vertrouwen voor eene onpartijdige, doch zeer naauwkeurig onderzoekende commissie stellen, om gedurende eene reeks dagen te worden beoordeeld.

En laten wij vrijmoedig met onze geheimste gedachten te berde komen: indien de jonge, slechts korten tijd dienende, officier, welligt nog niet in staat om zijn peloton naar eisch en voorschrift te doen bewegen, of de officier die in de praktische dienst niet te gebruiken is, met eenige oppervlakkige school-wijsheid en kamer-geleerdheid, eene onderscheidende bevordering konde ten deele vallen, welke zouden dan de gevolgen zijn? Wij zullen niet noodig hebben deze vraag te beantwoorden; de publieke opinie heeft hieromtrent reeds uitspraak gedaan!

Neen, het Koninklijk besluit van 8 September 1855 heeft eene veel hoogere strekking, en dit kunnen, dit mogen wij open-

rijk verklaren: de benoemde commissie heeft die strekking en daarmede al het moeilijke harer taak ingezien. De koning, het leger en de publieke opinie verlangen te kennen: MILITAIRE TALENTEN, in den uitgestrektsten zin des woords; talenten zoo als werkelijk in ons leger bestaan, die door de publieke opinie reeds zijn aangeduid, en die — wij twijfelen er niet aan — zich met gerustheid aan eene proef van een, al ware het ook, twintigtal dagen kunnen onderwerpen; die door een dusdanig naauwkeurig onderzoek niet moeten worden afschrikt, daar de bespiegelende wiskunde (indien wij wel onderrigt zijn) eene zeer *ondergeschikte*, doch het krijgskundige vak eene *hoofdrol* zal spelen. Hij die zich aanbiedt, kan en mag, zoo als van zelve spreekt, in het laatstbedoelde vak geenszins op toegeevende beoordeeling rekenen; immers het bewustzijn van zijn vak te kennen, moet openlijk bevestigd worden door hen die geroepen zijn dat te beoordeelen; hoe naauwkeuriger er onderzocht wordt, des te meer eer en verdiensten zijn er in te oogsten. In een woord: de commissie moet zich voor het gouvernement des konings, voor haar geweten niet alleen, maar ook voor de publieke opinie kunnen regtvaardigen!

Op deze wijze hebben wij het besluit van September 1835, en de strekking der daarbij aangehaalde voorschriften begrepen. Alleen den weg voor ware militaire verdiensten te openen, is, naar ons inzien, de bedoeling des Konings; eene bedoeling die voorzeker door ieder, welke in deze het hooge belang van 's Konings dienst en de belangen van het Vaderland heeft ingezien, zal worden toegejuicht.

Breda,
24 October 1837.

J. C. VAN RIJNEVELD.

VERSCHEIDENHEDEN.

Bijzondere omstandigheden hebben ons belet, om in het vorige nummer een bericht op te nemen, dat, hoezeer reeds door de dagbladen vermeld, echter verdient een meer blijvend aandenken in onze kolommen te behouden. Bovendien was het voor ons eene te aangename taak, dan dat wij hier het stilzwijgen konden blijven bewaren. Dit bericht betrof den verdienstelijken kapitein-ingenieur *J. G. W. Merkes*, aan wien wij menig leerrijk artikel, ter mededeeling aan ons afgestaan, te danken hebben. Genoemde kapitein aan Z. M. den koning van Pruisen twee zijner laatste geschriften, de vesting-bouw betreffende, aangeboden hebbende, mogt de eervolle onderscheiding ten deele vallen, van zijnen arbeid op eene vorstelijke wijze te zien beloonen. Eene kostbare gouden ring, van buitengewone grootte, keurig bewerkt, met vrij groote en kostbare brillanten omzet, prijkkende in het midden met het gekroonde naamcijfer Zijner Pruisische Majesteit, insgelijks met gekleurde edelgesteenten ingelegd, was het blijkbare bewijs, hoezeer die vorst verdiensten weet te erkennen en op prijs te stellen. Dit geschenk is aan genoemden kapitein, op eene zeer vleijende en vereerende wijze, in den aanvang der vorige maand ter hand gesteld geworden.

De commissie benoemd tot het voorstellen van de noodzakelijk geachte veranderingen, in de kleeding der onder-officieren en manschappen onzer kavallerie, heeft hare taak grootendeels volbragt. Hare voorstellen door de hooge militaire

autoriteit voorloopig goedgekeurd zijnde, zoo is een zeker aantal manschappen, naar de voorgestelde modellen gekleed, naar hunne regimenten terug gezonden, om verder te worden beproefd. Inwachtende de beschrijving dezer voorgestelde veranderingen bij al de kavallerie-regimenten, kunnen wij inmiddels die vermelden; welke bij de *kurassiers* hebben plaats gehad. Dezelve zijn als volgt:

Stalmuts. De bodem is kleiner dan het thans bestaand model, en met eene roode bies voorzien. De lederen klep is vervallen en vervangen door eene lakensche; de roode band om de muts is mede door eene roode bies vervangen; voorts is de muts met zwart linnen gevoerd, en kan zeer makkelijk geborgen worden.

De rok (kolet) is als volgt gewijzigd: roode kraag met blauwe bies; voor op de borst eene losse blauwe lapel, rondom met roode biezen, met twee rijen kleine wit metalen knoopen, voorzien van het nommer der afdeeling; de roode band voor en onder aan de rok is door eene roode bies vervangen, die zich achter in het uitmonstering-laken verliest. De snit der panden is nagenoeg dezelfde gebleven, met uitzondering dat de panden niet los en verdeeld zijn, maar uit één stuk bestaan; vier granaten van wit kemelhaar, op rood laken gewerkt, zijn op de hoeken der panden aangebragt. De roode opslagen om de mouwen zijn vervangen door eene opening van drie knoopen, met een rood palje (model der infanterie).

Schouder-bedeksels. Contra-epauletten, van zoogenaamd Berlijnsch zilver; de tong met schulpen, met eenen gebombeerden rand, in den vorm eener halve maan; midden op deze epauletten bevindt zich een koperen granaat; onder den rand is eene kleine roode wings, van een vinger breedte, aangebragt.

Stalbuis. Als het thans bestaande model, uitgenomen dat de twee rijen knoopen van voren ieder slechts zes knoopen bevatten.

Rijbroek. Donker blauw laken, met drie roode biezen op zijde (model der lanciers). Van deze broeken zijn ter beproeving twee modellen gegeven; namelijk: eene voorzien van doorgaand zwart leder-bezetsel tusschen de beenen, echter minder breed dan het thans bestaande model der lichte kavallerie; de tweede is met zwart leder tusschen de beenen, en strekt zich tot onder de knie uit, om het been gaande tot aan de roode biezen. Dit laatste model voldoet echter niet zoo goed aan het oog. De broeken gaan van voren met eene bedekte gulp open.

Groote tenuebroek. Donker blauw laken, met twee roode banden.

Stevens. Vervangen door de laarzen, genaamd *à la Suwarow*, komende ongeveer tot aan de knie; stalen sporen.

Broek-stroppen. Met twee knoopen vast gemaakt.

Grijze mantel. Vervangen door eene mantel-jas, van ligt gekleurd blauw laken, met zeer breeden opstaanden kraag, die toegeknoopt de ooren van den man geheel bedekt; de afhanginge kraag is langer dan het bestaand model, en bedekt bijna de handen.

Sabel-koppel. Iets smaller dan het bestaande model; op de slot-plaat een granaat, ter vervanging van het nommer der afdeeling.

Later, wanneer wij ook de verandering aan de kleeding bij de overige regimenten zullen opgenomen hebben, zullen wij de aanmerkingen, daarop gemaakt, mededeelen; het doet ons echter genoegen, te kunnen vermelden, dat de hier vermelde zeer goed aan het oog voldoen, en aan de onder-officieren en manschappen zeer goed bevallen. Van elk der afdeelingen kurassiers blijft één man te Utrecht gedetacheerd, ter beproeving van de wijzigingen, welke men aan den helm en kuras wil aanbrengen.

Het Pruisische tijdschrift *der Soldatenfreund*, heeft, in zijn n^o. van den 9den der vorige maand, een bijzonder schrijven uit Rusland opgenomen, inhoudende eenige bijzonderheden

betreffende de troepen vereenigd bij Wossnesensk. Deze brief was ter opname in ons vorig nummer bes emd. 't welk echter door plaatsgebrek is verhinderd geworden. Wij laten denzelven alsnu hier volgen, om de denkwijze der Russen omtrent de nu afgeleopene kavallerie-manoeuvres te doen kennen. Omtrent de bijzonderheden dezer manoeuvres, zijn wij eenige notitiën wachtende, ons zeer vereerend door een ooggetuige aangeboden.

Petersburg. Sedert de afreize des keizers, is er slechts één onderwerp, waarover in onze militaire kringen ge-proken wordt, namelijk, over de groote manoeuvres bij Wossnesensk. Of-schoon wij hier sedert jaren gewoon zijn aan groote troepen-verzamelingen (immers onze gewone parades en manoeuvres van het garde-korps, zijn, wat het getal betreft, sterker dan een te zamen getrokken Pruisisch legerkorps), heeft echter het bijeen trekken van 40,000 man kavallerie iets buitengewoon groot-sch. De zamenstelling van ons leger onderscheidt zich van die der overige Europeesche magten, voornamelijk door de daarbij voorkomende vier groote reserve-kavallerie-korpsen. Het eerste dezer korpsen bestaat uit de gezamenlijke zware kavallerie der garde; het 2de en 3de korps bestaat elk uit 4 kurassier- en 4 uhlanen-regimenten, terwijl het 4de korps uit 8 regimenten dragonders is zamengesteld. De drie laatstgenoemde korpsen zullen de eigenlijke kern der bedoelde groote troepen-vereeninging daarstellen. Het meerendeel dezer troepen is gekoloniseerd, en zal met de niet gekoloniseerde regimenten bij Wossnesensk — eene der hoofdplaatsen onzer zuidelijke militaire koloniën — te zamen trekken. Gij zult wel doen uwe lezers opmerkzaam te maken, dat bij de bedoelde reserve-kavallerie-korpsen, geenszins de 6 kavallerie-korpsen mede gerekend worden, welke, ieder uit 4 huzaren- en 4 uhlanen-regimenten bestaande, gelijkelijc bij de 6 infanterie-korpsen zijn ingedeeld. Bij de drie bovenbedoelde reserve-korpsen zal zich een bepaald aantal regimenten Kozakken en 150 stukken rijdende artillerie voegen. Overigens zullen zich nog bij Wossnesensk vereenigen, 20 bataillons uitgediende soldaten, welke, naar het zich laat aanzien, bestemd schijnen om bij ons het stelsel der Pruisische landwehr — doch volgens gewijzigde beginselen — in te voeren. Uit mijne vroegere mededeelingen, is het u bekend geworden, dat Z. M. de keizer den zeer langen diensttijd onzer soldaten, die vroeger 25 jaren bedroeg, aanmerkelijk bekort, en toegestaan heeft, dat de oude soldaten, na zekeren tijd, naar hunne haardsteden, tot opvatting van eenig bedrijf, kunnen terug keeren. Deze blijven echter nog onder zekere militaire verpligting, en wel voornamelijk onder die, dat zij op zekere tijden zich moeten vereenigen in de hoofdplaatsen hunner gewesten, om in oogenschouw te worden genomen. Deze nieuwe maatregel is, bij de laatste reizen des keizers en die des grootvorst troonsopvolger, zeer doelmatig bevonden, dewijl deze oude gediende soldaten zich overal om het zeerst aan de groote wegen vereenigden; ten einde zich in hunne montering aan den geliefden krizer te vertoonen. De 20 bataillons dezer soldaten welke zich bij Wossnesensk vereenigen, zullen nu op eene grootere schaal de al of niet doelmatigheid van dit nieuwe stelsel moeten bevestigen.

Te Petersburg is de verwachting voornamelijk gespannen, op de groote proeve welke met de 8 regimenten dragonders zal

genomen worden. Reeds vroeger is door mij gemeld, dat elk dezer regimenten uit 10 eskadrons bestaat, en sedert hunne nieuwe organisatie, van den jare 1832, geoeffend zijn om als kavallerie en als infanterie te ageren. Wanneer de geruchten niet overdreven zijn, dan moeten zij, in deze oogenblikken, zoo zeer het onmogelijke mogelijk gemaakt hebben, dat zij al de tegenstrevers van dit stelsel doen verstommen. In Rusland is trouwens niets onmogelijk, zoodra de wil des keizers slechts een zeker bepaald doel voor oog heeft, en het laat zich denken, dat ook hier zijne oogmerken zullen bereikt worden. Het is te verwachten, dat dit schouwspel bij de vreemde officieren eenen blijvenden indruk zal maken. Immers, het moet verrassend zijn, om uit eene massa van 8 regimenten ligte kavallerie, die zich in den eenen oogenblik voordoen als geoeffende ruiters, in den tijd van 2 minuten acht bataillons infanterie te zien ontwikkelen, die met tirailleurs, soutiens, kolonnen-formatiën of gedeploijeerd, regelmatige infanterie-aanvallen maken, of eenen boschrand, een dorp, een defilé, enz., als scherp-schutters verdedigen, om in weinige oogenblikken daarna weder opgezeten en ver van de strijdplaats verwijderd te zijn. Te oordeelen naar den trap van geoeffendheid, welke de rijdende grenadier- en dragonder-regimenten der garde, alhier in garnizoen, bereikt hebben, moet de werkkring van dusdanige korpsen in den oorlog, en wanneer de gelegenheid voor hen gunstig is, groot-sch zijn.

Volgens bijzondere tot ons gekomene berigten, schijnt het, dat de krijgstucht zich eenigzins in het Fransche leger begint te herstellen. De maatregelen door den Franschen oorlog-minister genomen, om zelf het wapenkorps te bepalen, waarbij degenen, die zich tot vrijwillige in diensttreding aanbieden, en eenige andere bepalingen dienaangaande, hebben daartoe zeer medegewerkt. Men had namelijk opgemerkt, dat de het gouvernement vijandige partijen vele van hare adepten vrijwillig deden dienst nemen; en daar nu vroeger aan de vrijwilligers de keuze van het wapenkorps was overgelaten, zoo had men daardoor de gelegenheid, om op den geest dier korpsen te werken, welks aanhang men bijzonder verlangde. De vrijwillige dienstneming was ook in de laatste twee jaren zeer toegenomen, doch door de bovenbedoelde maatregelen heeft daarin eene aanmerkelijke vermindering plaats gehad. De gedurige garnizoens-verwisseling doet het overige, om het onderhouden der krijgstucht gemakkelijker te maken; terwijl de oorlog tegen de Arabieren op de Noorder kusten van Afrika het overige doet, om het zuivering-stelsel, dat thans gevolgd wordt, in de hand te werken.

Het Fransche gouvernement heeft, bij gelegenheid van het huwelijk des troonsopvolgers, in een tot nu slechts theoretisch ontwikkeld vraagstuk, voor deszelfs praktische oplossing het initiatief genomen, namelijk het op non-activiteit stellen der generaal-personen, welke hun 65ste jaar bereikt hadden. De uitvoering van deze reeds bestaande koninklijke verordening, heeft bij de regimenten die bij en in den omtrek der hoofdstad lagen, groote vreugde verwekt. Ook deze maatregel beschouwde men als hoogst gunstig te zullen werken op de krijgstucht en op den geest des legers.

B I J L A G E I V,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 6de Deel, n°. 4.

(Maand October, 1837.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het leger en de hospitalen in Oost-Indië: tot officieren van gezondheid van de 3de klasse: de burgerlijke geneeskundigen K. L. Meijer, E. W. Muller en H. L. Rensbach. Bij de militaire geneeskundige dienst in de West-Indië: tot officier van gezondheid van de 2de klasse: de officier van gezondheid van de 2de klasse J. van der Monde, van de 8ste afd. inf.; tot officier van gezondheid van de 3de klasse: de officier van gezondheid van de 3de klasse C. H. Büdeker, thans dienende bij een der ambulances van het leger te velde. Bij de afd. mob. Zeeuwsche schutt.; tot 1ste luits.: de 2de luits. M. J. Soutendam, G. Rottier en J. Kleinman; tot 2de luits.: de schutters A. Benier, L. C. Turk, M. E. van den Burck en A. Zonneville, allen van de afd. Tot adjunct paarden-arts in het vaste kader van het veterinaire personeel: bij de batterij veld-art. n°. 6: de vee-arts der 1ste klasse P. Noordijk; bij de batterij veld-art. n°. 7: de vee-arts der 1ste klasse C. G. van Setten. Bij de 8ste afd. inf.: tot afd.-adj.: de 1sten luit. T. F. Gebhardt, van de afd. Bij de 13de afd. inf.: tot kap.: de kap. op twee derde B. J. H. van Hopbergen. Bij het wapen der art.: tot 2den kap.: de 1sten luit. E. F. Melms, plaatselijken art.-komm. aan den Helder. Bij de 10de afd. inf.: tot 1ste luit.: de 1ste luit. op non-activiteit J. C. W. von Pfaffenrath. Bij de 9de afd. inf.: tot 2de luit.-kwartierm.: de sergeant G. F. de Groot, van het algem. depôt der landm.

VERPLAATSINGEN.

Bij de afd. kur. n°. 3: de adjunct paarden-arts P. L. Kijlstra, van de batt. rijd. art. n°. 2. Bij de batt. rijd. art. n°. 13: de adjunct paarden-arts J. Meijer, van de batt. veld-art. n°. 11. Bij het reg. lanciers, bij het depôt: de 2de luit. de Hay-

nin, van de veld-eskadrons van het reg. Bij het korps maréchaussée: bij de komp. in de provincie Noord-Brabant, en te belasten met het kommando in het arrondissement Eindhoven: de 2de luit. van der Putt, van de 2de komp. van het veld-eskadron. Bij het bat. transporttrein te velde: de 2de luit.-adj. Thirion, van het depôt van het korps. Bij het wapen der kav. in Oost-Indië: de 2de luit. A. F. D. Plancken, van de afd. kur. n°. 3. Bij het wapen der inf. in Oost-Indië: de 2de luit. C. T. Engelbert van Bevervoorden, van de 18de afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: de 2de luit. G. F. H. Snoek, van de 14de afd. inf. Bij de art. in de Willemstad: tot komm.: de maj. A. P. La Motte, komm. der art. te Woudrichem. Bij het 3de bat. art. nat. mil., om dienst te doen bij de art. garnizoens-komp.: de 1ste luit. M. Rijnne, van het 1ste bat. veld-art.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 2de luit. A. Hoek, van de art.-komp. van het 2de bat. der 1ste afd. Zuid-Hollandsche schutt. De 2de luit. L. G. Sas, van het 3de bat. der 4de afd. Zuid-Hollandsche schutt. De kap. D. Merens, Az., van het 1ste bat. der 2de afd. Noord-Hollandsche schutt. en bij de dienstdoende schutt. te Hoorn. De luit.-kol. Brunings, uit de tijdelijke functie van plaats. komm. te Zutphen. De tijd. adjunct paarden-arts W. H. Montens, belast met de veterinaire dienst te 's Prinsenhage.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND, AAN:

Den 1sten kap.-ing. C. W. Vaillant.

TITULAIEREN RANG.

Dien van maj.: aan den gepens. kap. N. H. W. Stumphius, admin. van kleeding bij het 4de bat. art. nat. mil.

OVERLEDEN.

De 1ste luit. van der Monde, van de 5de afd. inf. De 2de luit. H. de Jong, van het 3de bat. der 2de afd. Noord-Brabandsche schutt.